

Nils Vibe

Bedre grunnlag for valg

Evaluering av prosjektet Rett førstevalg

© NIFU STEP Studier av innovasjon, forskning og utdanning
Wergelandsveien 7, 0167 Oslo

Arbeidsnotat 28/2006
ISSN 1504-0887

For en presentasjon av NIFU STEPs øvrige utgivelser, se www.nifustep.no

Forord

Prosjektet Rett førstevalg skal gi ungdomsskoleelever i Skedsmo kommune en mulighet til å bli bedre kjent med innhold og arbeidsmåter i et utvalg av yrkesfag innenfor videregående opplæring. NIFU STEP har fått i oppdrag å evaluere prosjektet på vegne av Strømmen videregående skole, som har ansvaret for den praktiske organiseringen og gjennomføringen av kursene.

Dette arbeidsnotatet gir en dokumentasjon og analyse av tre spørreskjemaundersøkelser som er gjennomført i løpet av skoleåret 2005-2006. Det ble gjennomført to undersøkelser på internett der hele elevkullet på 10. trinn i Skedsmo var invitert til å delta. 312 elever, eller 60 prosent av elevkullet, deltok i begge de to undersøkelsene. I tillegg ble det gjennomført en spørreskjemaundersøkelse bare blant de elevene som hadde deltatt i på kurs i Rett førstevalg. I alt 130 elever av de 203 som gjennomførte kursene fylte ut dette spørreskjemaet.

Prosjektleder for NIFU STEPs evaluering av Rett førstevalg har vært forskningsleder Eifred Markussen. Spesialrådgiver Nils Vibe har gjennomført analysene og skrevet arbeidsnotatet.

Oslo, oktober 2006

Petter Aasen
direktør

Eifred Markussen
forskningsleder

Innhold

Sammendrag: Rett førstevalg gir et bedre grunnlag for å velge utdanning og yrke ... 5

1	Innledning	11
1.1	Effektevaluering	11
1.2	Brukerevaluering	13
2	Spørreundersøkelsene og utvalget	14
2.1	Tre spørreundersøkelser	14
2.2	Hvem deltok i kurs i Rett førstevalg?.....	16
3	Tre sentrale spørsmål for evalueringen.....	17
3.1	Endringer i utdanningsambisjoner.....	17
3.2	Endring i grunnlag for valg av utdanning	19
3.3	Endringer i førstevalg	24
3.4	Konklusjoner om endringer.....	29
4	Rådgivning	31
5	Andre resultater fra nettundersøkelsene.....	35
5.1	Bakgrunnsopplysninger.....	35
5.2	Motiver for å søke videregående opplæring.....	37
5.3	Motiver for førstevalget.....	39
5.4	Ønsker og forventninger.....	42
5.5	Erfaringer fra ungdomsskolen	43
5.6	Oppfatning av egne evner og arbeidsinnsats	45
6	Brukerundersøkelse av kurs i Rett førstevalg	48
6.1	Begrenset mulighet til å koble undersøkelsene	48
6.2	Trivsel og utbytte.....	48
6.3	Kursets betydning for utdanningsplanene	49
6.4	Læringsutbytte og kommunikasjon	50
6.5	Arbeidsmåter og miljø.....	51
6.6	Hvem ga råd om å ta kurs i Rett førstevalg og hvilken betydning fikk kurset? ...	52
6.7	Konklusjoner fra brukerundersøkelsen	55
	Litteratur	56
	Vedleggstabeller nettundersøkelser	57
	Vedleggstabeller kurs i Rett førstevalg.....	65

Sammendrag: Rett førstevalg gir et bedre grunnlag for å velge utdanning og yrke

Prosjektet Rett førstevalg skal gi ungdomsskoleelever i Skedsmo kommune en mulighet til å bli bedre kjent med innhold og arbeidsmåter i et utvalg av yrkesfag innenfor videregående opplæring. Gjennom evalueringen av prosjektet skal følgende problemstillinger besvares:

- *Hvilken sammenheng er det mellom deltakelse i prosjektet Rett førstevalg og det valget søkerne til videregående opplæring faktisk foretar?*
- *Hvor fornøyd er deltakerne i prosjekt Rett førstevalg med tiltaket?*

Effektevaluering av Rett førstevalg

Den første problemstillingen er operasjonalisert gjennom tre deltema, som gjelder endringer i preferanser for utdanningsprogram, endringer i langsiktige utdanningsambisjoner og endringer i informasjonsgrunnlaget for valg av utdanning blant elevene. Endringer i disse nøkkelfaktorene ses i forhold til elevenes bakgrunn, skoleprestasjoner, undervisningen, opplevelse av skolehverdagen og ulike rådgivings- og informasjonstiltak, hvorav Rett førstevalg er ett av flere.

I løpet av 10. klasse foregår det vesentlige endringer i elevenes utdanningsambisjoner, i det grunnlaget de selv mener å ha for å velge utdanning og i preferanser når det gjelder valg av utdanningsprogram.

- 27 prosent av elevene økte sine utdanningsambisjoner fra høsten til våren, mens 11 prosent reduserte dem.
- Det vanligste er å justere opp ambisjonsnivået fra tre års videregående opplæring til høyere utdanning, eller å øke nivået på den planlagte høyere utdanningen.
- De som justerer utdanningsambisjonene ned, reduserer ofte lengden på den planlagte høyere utdanningen, eller de dropper planene om fagbrev og nøyer seg med tre år i videregående opplæring.

Det er betydelige forskjeller når det gjelder justering av utdanningsambisjonene mellom dem som har fulgt kurs i Rett førstevalg og de øvrige elevene. Blant dem som har fulgt slike kurs finner vi en betydelig gruppe som ombestemmer seg og som i stedet for fagopplæring tar sikte på studiekompetansegivende videregående opplæring. Blant elever som *ikke* har fulgt kurs i Rett førstevalg finner vi mange som allerede har planer om å ta høyere utdanning og som justerer opp sine ambisjoner om utdanningens lengde. Forskjellene i utdanningsambisjoner mellom dem som har fulgt kurs i Rett førstevalg og de øvrige elevene henger sammen med at de som har fulgt kursene for en stor del sikter mot yrkesfag, mens de som tok sikte på studiekompetanse allerede om høsten i 10. klasse i

mindre grad har deltatt på kursene. Endringer i utdanningsambisjoner er derfor mer en effekt av ulike utdanningsplaner enn det er en effekt av å ha fulgt kurs i Rett førstevalg.

- 41 prosent av elevene mente at de hadde et bedre grunnlag for å velge utdanning om våren enn de hadde om høsten.

Mens 56 prosent mente at de hadde et godt eller svært godt grunnlag for sitt utdanningsvalg om høsten, var 72 prosent av denne oppfatning et halvt år seinere. Det er en tendens til at de som hadde gått kurs i Rett førstevalg mener at har fått et noe bedre grunnlag for sitt utdanningsvalg i løpet av skoleåret, men forskjellen som kommer fram i en slik bivariat analyse er ikke signifikant. De relativt få som mener at de hadde et dårligere grunnlag for valg om våren enn om høsten finnes likevel først og fremst blant elever som ikke hadde fulgt kurs i Rett førstevalg. En lineær regresjonsanalyse viser at det er fire forhold som har signifikant effekt på hvilket grunnlag elevene mener de hadde for å velge utdanningsprogram.

- Elever som allerede om høsten var sikre i sitt valg av utdanningsprogram, opplevde at de hadde et bedre grunnlag for valget om våren, enn de som ikke visste hva de skulle søke om høsten.
- Faglige prestasjoner, målt gjennom inntakspoeng ved søkning til videregående opplæring, påvirker oppfatningen av hvor godt grunnlag man har for å velge, slik at grunnlaget oppleves som bedre jo flere inntakspoeng man har.
- Elever med mye kulturell kapital (målt gjennom antall bøker i hjemmet) opplevde å ha et bedre grunnlag for sitt valg av utdanning enn elever med lite kulturell kapital.
- Elever som har fulgt kurs i Rett førstevalg opplevde å ha et bedre grunnlag for sitt valg av utdanning enn elever som ikke hadde fulgt slikt kurs.

Også når det gjelder endringer i preferanser, finner vi betydelige endringer i løpet av skoleåret. Det viser seg at så mange som

- 38 prosent hadde et annet førsteønske for utdanningsprogram ved inntaket sommeren 2006 enn det de hadde høsten 2005.
- De vanligste endringene var å gå fra yrkesfag til et utdanningsprogram som gir studiekompetanse, eller å gå fra et yrkesfag til et annet yrkesfag.
- Det må imidlertid tas et forbehold for at endringer i tilbudsstrukturen som følge av Kunnskapsløftet kan ha fått som konsekvens at flere endret sitt førstevalg akkurat dette skoleåret enn det som ellers ville ha vært tilfelle.

Det er gjennomført en egen analyse for å beregne effekter av forhold som har betydning for sannsynligheten for å skifte førsteønske.

- De som var usikre på utdanningsvalget om høsten har størst sannsynlighet for å skifte mening i løpet av skoleåret.

- Hvis elevene opplever at grunnlaget for å velge er bedre om våren enn det var om høsten, så øker dette sannsynligheten for å foreta et nytt valg.
- God trivsel på skolen og i klassen reduserer sannsynligheten for å ombestemme seg.
- Elever som ta sikte på yrkesfag om høsten har større sannsynlighet for å ombestemme seg enn andre elever, uansett trivsel, sikkerhet i valget om høsten og endring i beslutningsgrunnlaget i løpet av skoleåret.

Vi fant ingen direkte signifikant effekt av å ha fulgt kurs i Rett førstevalg på sannsynligheten for å endre utdanningsvalg i løpet av skoleåret. Vi vet imidlertid at Rett førstevalg gir et bedre grunnlag for å velge, og en bedring i grunnlaget for å velge øker sannsynligheten for å endre valget.

- Kurs i Rett førstevalg har en liten indirekte effekt på sannsynligheten for et nytt valg, fordi det gir bedre grunnlag for å velge
- Kurs i Rett førstevalg ser ut til å treffe målgruppa godt, nemlig elever som sikter mot yrkesfag og som er usikre på hva de skal velge.

Det er gjort en egen analyse av de ulike rådgivningstiltakene som elevene møter i løpet av det siste skoleåret i grunnskolen. Vi har allerede kunnet fastslå at det bare er Kurs i Rett førstevalg som gir signifikant effekt på elevenes beslutningsgrunnlag og endring i utdanningspreferanser. Slike kurs har likevel bare 38 prosent av elevkullet fulgt, mens over 90 prosent har besøkt åpen videregående skole, fått samlet orientering i klassen fra rådgiver i skolen, eller vært på utdanningsmesse. Et annet funn bør likevel påkalle mer interesse:

- En av fire hadde *ikke* snakket alene med rådgiver om hva de skulle velge, mens en av seks verken hadde snakket alene med rådgiver eller med klassestyrer. Dette gjelder i like stor grad de som ennå ikke hadde bestemt seg høsten 2005, som de som var helt sikre i sitt valg allerede da.

Dersom det er et mål at alle skal ha en samtale med en kvalifisert person der samtalen tar utgangspunkt i denne elevens situasjon og behov, bør det være tankevekkende at en av seks ikke har gjennomført en slik samtale, verken med rådgiver eller klassestyrer. Hvis vi kunne fastslå at de som ikke har fått eller benyttet seg av et slikt tilbud likevel hadde grunnlag for å gjøre et veloverveid utdanningsvalg, var dette kanskje ikke så alvorlig. Dette er altså ikke tilfelle, ved at de sikre i samme grad som de usikre har gjennomført slik samtale. Vi vet imidlertid ikke hva som ligger bak dette; om det er gitt et tilbud som ikke er tatt imot, eller om det ikke er gitt slikt tilbud i det hele tatt.

Rådgiver i ungdomsskolen regnes som den viktigste kilden til kunnskap om videregående opplæring av 37 prosent av elevene, mens til sammen 30 prosent har foreldre, søsken og venner som viktigste informasjonskilde. Det er vanskelig for elevene å fastslå hvem som er

viktigst i denne sammenheng, noe som viser seg ved at over 60 prosent oppgir en annen informasjonskilde som viktigst om våren enn de gjorde om høsten. Det er imidlertid en svakhet ved undersøkelsen at kurs i Rett førstevalg ikke var blant svaralternativene i undersøkelsen om våren.

De to undersøkelsene som er gjennomført på nettet inneholder en rekke spørsmål om elevenes holdninger og opplevelser av skolehverdagen. Disse er brukt i forbindelse med de multivariate analysene for å lete etter faktorer som har betydning for endringer preferanser, informasjonsgrunnlag og utdanningsambisjoner. I seg selv gir disse spørsmålene et godt bilde av elevene i Skedsmo kommune. Konklusjonen er at disse elevene skiller seg lite ut i forhold til hva som er vanlig for norsk ungdom generelt.

- Ungdomsskoleelevene i Skedsmo kommune har en relativt klar og realistisk oppfatning av nytten av utdanning, og de trives godt på skolen og i klassen.

Brukerevaluering av kurs i Rett førstevalg

En egen spørreskjemaundersøkelse er gjennomført bare blant de elevene som har fulgt kurs i Rett førstevalg. Hovedkonklusjonen er at kursene er godt mottatt blant deltakerne.

- Så godt som alle kursdeltakerne er enig i utsagnene om at de trivdes veldig bra på kurset og at de vil anbefale andre 10. klassinger å ta et sånt kurs.
- Også utsagnene om utbytte av kurset, og om nytten av å lære hva yrkesfag innebærer og hvilke yrker man kan få, har svært stor oppslutning.

Kurs i Rett førstevalg har, i følge elevene selv, påvirket dem i valg av utdanning og yrke. Selv om vi ikke kunne finne effekter av Rett førstevalg av særlig stor betydning i analysene som er basert på de to nettundersøkelsene, viser undersøkelsen blant kursdeltakerne at kurset har vært viktig for deres valg. Selv om kurset kanskje ikke i seg selv har fått så mange til å skifte mening om utdanningsvalg, har det uten tvil gitt elevene et bedre grunnlag for å velge.

- 48 prosent av kursdeltakerne er helt enig eller litt enig i utsagnet om at de har bestemt seg endelig for hva de skal søke etter kurset.
- 39 prosent er helt eller delvis enig i utsagnet om at de har skiftet mening om hva de skal søke i videregående
- 44 prosent er helt eller delvis enig i utsagnet om at de har skiftet mening om hvilket yrke de kan tenke seg etter kurset.
- 46 prosent svarer at kurset har hatt noe å si for hva de kommer til å søke, fordi de var usikre, men nå har fått bekreftet at valget var riktig
- 21 prosent svarer at kurset har hatt noe å si for hva de kommer til å søke, fordi de har funnet ut at det de ville søke ikke var noe for dem.

Gjennom å analysere resultatene fra undersøkelsen blant kursdeltakerne nærmere, og sammenholde dem med svarene fra nettundersøkelsene og elevenes søkemønstre, kan vi beregne effekter av kurs i Rett førstevalg for hele elevkullet:

- Kurs i Rett førstevalg kan ha forhindre feilvalg for omtrent 8 prosent av det samlede elevkullet i Skedsmo kommune.
- Kurs i Rett førstevalg kan ha gitt omtrent 18 prosent av det samlede elevkullet i Skedsmo kommune en bekreftelse på at de har valgt riktig.

Med tanke på at bare 38 prosent av elevkullet deltok på kurs i Rett førstevalg, må det kunne sies å være svært tilfredsstillende at 25 prosent av det samlede elevkullet har hatt direkte nytte av det, enten i form av å forhindre feilvalg, eller som en bekreftelse på at de er på rett vei. Elevene har gjennom å delta i kurs i Rett førstevalg fått verdifull erfaringsbasert kunnskap om videregående opplæring. Noen har brukt denne kunnskapen til å gjøre et annet valg enn det de først hadde tenkt seg, mens andre føler seg sikrere på at de har valgt riktig etter kurset.

Det kan synes problematisk at brukerundersøkelsen tilsynelatende gir et annet resultat enn de nettbaserte undersøkelsene. Mens vi finner bare en indirekte effekt av kurs i Rett førstevalg på endring i førsteønske og en mer entydig effekt på informasjonsgrunnlaget elevene har ved sitt valg, sier elevene selv at kurset har betydd mye for deres valg. Det vi må ha klart for oss i denne sammenhengen, er at det å endre førsteønske er svært vanlig, så mange som 38,5 prosent hadde et annet førsteønske ved inntak enn de hadde høsten 2005. At de av kursdeltakerne som har endret førsteønske tillegger kurset betydning er ikke overraskende.

Samtidig er det ingen forskjell av betydning mellom dem som har fulgt kurs i Rett førstevalg og andre elever når det gjelder å endre førsteønske. Mye tyder på at mange av elevene som har fulgt kurset ville ha skiftet førsteønske i løpet av skoleåret uansett. Det kurset kan ha bidratt til, er at denne endringen i førsteønske kanskje er noe mindre tilfeldig og mer understøttet av informasjon og erfaringer enn det som ellers ville ha vært tilfelle. Det er jo nettopp hva de multivariate analysene viser, nemlig at de som har fulgt kurs i Rett førstevalg har et bedre informasjonsgrunnlag enn andre elever når de skal velge. Dermed forhindres feilvalg, samtidig som mange elever får en viktig bekreftelse på at de har valgt riktig.

1 Innledning

Grunnskolen 10. trinn er krevende, for elevene så vel som for foreldre og lærere. Fokus er rettet mot skoleprestasjoner og yrkes- og utdanningsvalg. Skoleprestasjonene kan ha avgjørende betydning for hvilke alternativer den enkelte kan velge mellom, samtidig som valget av videregående opplæring i seg selv oppleves som vanskelig av mange. I denne sammenhengen har rådgivning og veiledning på ungdomstrinnet stor betydning (Hatlevik 1999). God rådgivning kan hindre feilvalg (Markussen m.fl. 2006; 129), og feilvalg er en viktig forklaring på manglende progresjon og gjennomføring i videregående opplæring.

Prosjektet Rett førstevalg er en modell med praktisk yrkesveiledning av ungdomsskoleelever i Skedsmo kommune og elever fra Sagelva vokseopplæringscenter. Tilbudet gis til elever på ungdomstrinnet som deltar i et 20-timers kurs over 3-5 dager hvor de blir kjent med noe av innholdet og arbeidsmåtene innenfor et utvalg av yrkesfag. Prosjektet startet opp i skoleåret 2003-2004. Det er Strømmen videregående skole som har initiert og vært ansvarlig for drift av prosjektet Rett førstevalg. Prosjektet har utviklet en modell for praktisk yrkesveiledning, og har de siste to årene vært drevet under det landsomfattende prosjektet "Satsing mot frafall i videregående opplæring". Det er lagt vekt på at ungdomsskoleelever skal bli kjent med yrker og opplæring gjennom praksis, og ut fra dette få innsikt i ulike valgmuligheter. Målet er å legge grunnlag for et aktivt valg av utdanningsprogram og yrkesretning før videregående opplæring. Gjennom den kunnskapen elevene får ved å delta på kurset søker man å forebygge og forhindre frafall og bortvalg og å fange opp og veilede ungdom tilbake til arbeid eller utdanning (<http://www.rettforstevalg.org>).

NIFU STEP har gjennomført evaluering av prosjektet Rett førstevalg. Evalueringsarbeidet består av to hoveddeler, en *effektevaluering* og en *brukerevaluering*. I effektevalueringen ser vi nærmere på hvilken sammenheng det er mellom deltakelse i prosjektet Rett førstevalg og det valget søkerne til videregående opplæring faktisk foretar. I denne delen av evalueringen tar vi for oss hele elevkullet, både de som har deltatt i Rett førstevalg og de øvrige elevene, som i denne sammenhengen er en kontrollgruppe. Brukerevalueringen gjelder bare de elevene som har deltatt i kurs innenfor prosjektet Rett førstevalg.

1.1 Effektevaluering

For å besvare hovedproblemstillingen om sammenhengen mellom faktiske valg av utdanning og deltakelse i kurs i Rett førstevalg, har vi valgt å foreta en operasjonalisering, som gir tre delproblemstillinger:

- Hvilket **utdanningsprogram** sier elevene at de vil søke høsten 2005 (før tiltaket) sammenliknet med hvilket utdanningsprogram de faktisk søkte i våren 2006 (etter tiltaket)?

- Hvilke langsiktige **utdanningsambisjoner** sier elevene at de har før tiltaket og etter tiltaket?
- Hvor godt **grunnlag** mener ungdommene de har for å velge utdanningsprogram før tiltaket og etter tiltaket?

Når vi sammenlikner elever som har fulgt kurs i Rett førstevalg med dem som ikke har fulgt slikt kurs, kan vi si noe om effekten av kurset på valg av utdanningsprogram, utdanningsambisjoner og grunnlag for valg av utdanning. Det er imidlertid ikke nok med en slik enkel, bivariat analyse. Vi må også kontrollere for andre forhold som kan tenkes å ha betydning. Derfor tar vi inn en rekke supplerende opplysninger i analysen.

Bakgrunnsvariabler:

- Sosial bakgrunn (mors og fars utdanning)
- Familiesituasjon (hvem bodde ungdommen sammen med som 15-åring)
- Minoritetsspråklig bakgrunn
- Kjønn
- Sosial kapital (antall hyllemeter bøker hjemme)

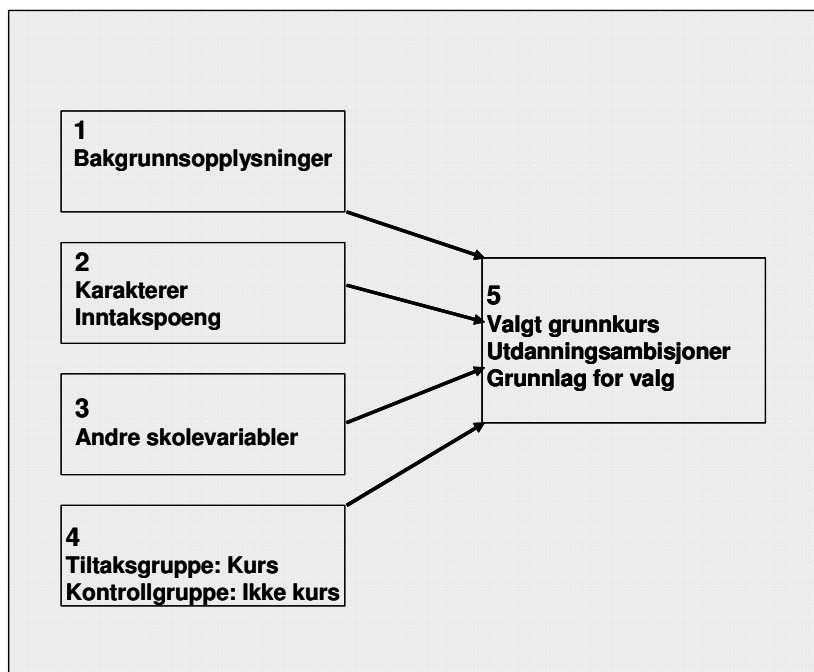
Prestasjonsvariabler:

- Karakterer i noen utvalgte fag
- Inntakspoeng ved søking til videregående opplæring

Skolevariabler:

- Fravær i niende klasse
- Elevenes vurderinger av rådgivningen i tiende klasse
- Omfang av ulike rådgivnings- og veiledningstiltak i tiende klasse
- Egenvurdering av skolefaglige ferdigheter
- Trivsel
- Vurderinger av undervisningen, skolen og læringsarbeidet
- Fritidsaktiviteter
- Venner og sosialt nettverk
- Spesialundervisning i tiende klasse
- Arbeidsinnsats på skolen og hjemme (lekser)

Analysen av innsamlede data kan da gjennomføres innenfor modellen vist i figur 1.1.

Figur 1.1 Modell for effektevaluering

Dersom vi finner statistisk pålitelige gjennomsnittseffekter på en eller flere av de tre avhengige variablene (5) av eksponeringen (4) kontrollert for en rekke andre variabler (1, 2 og 3), har vi funnet en empirisk indikator på at tiltaket har effekt i forhold til valgt utdanningsprogram, ambisjoner og/eller grunnlag for valg.

1.2 Brukerevaluering

I denne delen av følgeforskningen vil vi besvare spørsmålet:

- *Hvor fornøyd er deltakerne i prosjekt Rett førstevalg med tiltaket?*

De som deltar i denne delen av undersøkelsen er bare de elevene som har deltatt i prosjekt Rett førstevalg. Gjennom et spørreskjema er de stilt en rekke spørsmål som kan kaste lys over hvor fornøyd de er, blant annet:

- Hvorfor de valgte å delta i prosjektet
- Hva de har fått ut av deltakelsen
- Hvor tilfreds de er med prosjektet
- Har de trivdes på kurset
- Om de tror det har hatt betydning for hvilket utdanningsprogram de vil velge
- Hva de tror de kommer til å velge
- Om de er blitt mer kjent med noen yrkesfag
- Om de mener de har fått bedre grunnlag for å velge

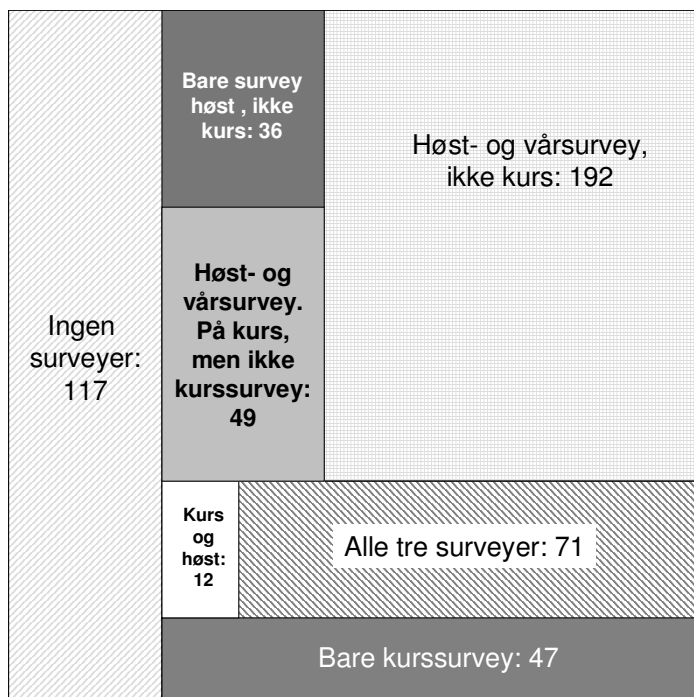
2 Spørreundersøkelsene og utvalget

2.1 Tre spørreundersøkelser

I forbindelse med prosjektet Rett førstevalg er det gjennomført tre spørreundersøkelser blant elevene på 10. trinn i Skedsmo kommune. Den første undersøkelsen ble gjort høsten 2005 og var rettet mot alle elevene på 10. trinn. Av i alt 524 registrerte elever deltok 360 (68,7 prosent) i en nettbasert undersøkelse. Disse 360 ble igjen kontaktet våren 2006, og 312 av dem, 59,5 prosent av alle registrerte elever, gjennomførte da en ny nettbasert undersøkelse. Den andre undersøkelsen var mindre omfattende enn den første og gjentok en del av de spørsmålene fra denne. Dette gjelder selvsagt de forholdene vil ønsket å måle endringer i, nemlig førstevalg av utdanningsprogram, grunnlag for valg og langsiktige utdanningsambisjoner. I tillegg gjentok vi noen spørsmål om andre forhold der vi kunne forvente at det hadde skjedd endringer. Dette gjelder for eksempel motiver for valg av utdanningsprogram og vurdering av veiledningstiltak.

Det ble gjennomført kurs i Rett førstevalg både høsten 2005 og våren 2006. Etter at kurset var gjennomført, fikk kursdeltakerne utlevert et spørreskjema til utfylling. I alt 130 elever fylte ut spørreskjema ¹. Vi kjenner ikke til nøyaktig hvor mange som var med på kursene, men vi vet at 49 elever, som var med i de nettbaserte undersøkelsene og som oppgir at de har gått på kurs, ikke har fylt ut spørreskjemaet etter kurset. Dermed må antallet kursdeltakere ha vært minst 179. Av de 312 som deltok i den nettbaserte undersøkelsen våren 2006 oppga 38,5 prosent at de deltok i kurs i Rett førstevalg. Hvis

andelen er den samme blant alle elevene på 10. trinn, skulle det tilsi at ca 200 elever deltok i slike kurs. Det viser seg at det faktiske antallet var 206 elever, hvorav 3 avbrøt, slik at 203 gjennomførte kurset..

Figur 2.1. Utvalget

Figuren viser hvor mange som har besvart de ulike undersøkelsene. Av de 524 elevene på 10. trinn i Skedsmo kommune skoleåret 2005-2006 er det 117 (22 prosent) som ikke har besvart noen av undersøkelsene. 192 (37 prosent) har besvart begge de nettbaserte

¹ Det ble mottatt i alt 139 utfylte skjemaer. 8 elever hadde fylt ut skjemaet to ganger. Disse har trolig deltatt på kurs to ganger. Et skjema var uten elevidentifikasjon.

undersøkelsene, men har ikke gått på kurs i Rett førstevalg. 71 (14 prosent) har gått på kurs i Rett førstevalg og besvart alle tre surveyer. 49 (9 prosent) har besvart begge de elektroniske undersøkelsene, har gått på kurs, men ikke levert inn spørreskjema etter kurset. 47 (9 prosent) har gått på kurs og bare deltatt i undersøkelsen etter kurset. 36 (7 prosent) har bare deltatt i undersøkelsen høsten 2005 og ikke deltatt på kurs. Endelig er det 12 elever (2 prosent) som gikk på kurs, leverte inn skjema etter kurset og deltok i nettundersøkelsen om høsten, men ikke om våren.

Figuren illustrerer kompleksiteten i sammensetningen av datamaterialet. Vi har informasjon fra i alt 78 prosent av elevene, men informasjonen er langt fra komplett for alle. Det optimale hadde vært å basere analysene på elever som har deltatt i de undersøkelsene det er forventet at de skulle delta i, nemlig de som har gått på kurs og som har besvart alle tre undersøkelser og de som ikke har gått på kurs, men besvart begge de elektroniske undersøkelsene. Dette er til sammen 263 elever, eller halvparten av hele elevmassen. Hvis vi skulle begrense oss til disse elevene, ville vi miste 59 kurselever, eller nærmere halvparten av de elevene som har fylt ut kursskjemaet, og i tillegg 49 elever som har besvart begge de elektroniske undersøkelsene, men ikke kursskjemaet. Vi vil derfor variere utvalgsstørrelse avhengig av hvilke resultater som skal presenteres. Hovedskillet vil gå mellom de 312 som har besvart begge de elektroniske undersøkelsene og de 130 som har levert inn kursskjemaet. 71 elever befinner seg i begge kategorier.

I alt sju grunnskoler er med i undersøkelsen. Tabellen viser elevtallet på 10. trinn på hver enkelt skole og hvor mange elever som har besvart de forskjellige undersøkelsene.

Tabell 2.1 Elever på 10. trinn i Skedsmo kommune 2005-2006. Antall og andel av elever som har deltatt i tre undersøkelser.

	Elever i alt	Survey høst	Survey vår	Survey kurs	På kurs	Ingen info
Asak	30	22 (73 %)	12 (40 %)	6 (86 %)	7	5 (17 %)
Kjellervola	118	82 (69 %)	81 (69 %)	29 (62 %)	47	25 (21 %)
Stalsberg	58	53 (91 %)	49 (84 %)	7 (47 %)	15	5 (9 %)
Stav	133	100 (75 %)	87 (65 %)	43 (80 %)	54	24 (18 %)
Sten-Tærud	49	28 (57 %)	17 (35 %)	10 (91 %)	11	14 (29 %)
Tæruddalen	120	64 (53 %)	58 (48 %)	22 (69 %)	32	43 (36 %)
Sagelva	16	11 (69 %)	8 (50 %)	13 (100 %)	13	1 (6 %)
Alle skoler	524	360 (69 %)	312 (60 %)	130 (73 %)	179	117 (22 %)

Oppslutningen om undersøkelsene varierer fra skole til skole. Bare tre av skolene hadde en oppslutning på over 50 prosent ved vårens nettundersøkelse. To av disse skolene hadde relativt lav oppslutning allerede om høsten. Stalsberg skole hadde i særklasse den beste oppslutningen om nettundersøkelsene. Stalsberg er til gjengjeld den eneste skolen der færre enn halvparten av de elevene vi vet har vært på kurs har unnlatt å levere inn spørreskjema etter kurset.

2.2 Hvem deltok i kurs i Rett førstevalg?

38 prosent av de 312 elevene som deltok i begge undersøkelsene høsten 2005 og våren 2006 hadde deltatt på kurs i Rett førstevalg. Det var imidlertid stor variasjon i hvor stor andel som deltok, etter utdanningsplaner, kjønn og skole.

Tabell 2.2 Deltakelse i Rett førstevalg etter førsteønske høsten 2005, kjønn og skole.

Førsteønske dersom du skulle søke i dag (høsten 2005)		Har gått kurs i Rett førstevalg		Sum
		Nei	Ja	
	Bygg og anlegg	25 %	75 %	100 %
	Design og håndverk	52 %	48 %	100 %
	Elektrofag	32 %	68 %	100 %
	Helse- og sosial	54 %	46 %	100 %
	Idrett	72 %	28 %	100 %
	Medier	71 %	29 %	100 %
	Musikk, dans, drama	77 %	23 %	100 %
	Naturbruk	83 %	17 %	100 %
	Restaurant og matfag	27 %	73 %	100 %
	Service og samferdsel	33 %	67 %	100 %
	Studiespesialisering	75 %	25 %	100 %
	Teknikk og industri	54 %	46 %	100 %
	Vet ikke/usikker	50 %	50 %	100 %
Sum		62 %	38 %	100 %
Kjønn	Jente	67 %	33 %	100 %
	Gutt	55 %	45 %	100 %
Sum		62 %	38 %	100 %
Skole	Asak	75 %	25 %	100 %
	Kjellervolla	56 %	44 %	100 %
	Stalsberg	71 %	29 %	100 %
	Stav	56 %	44 %	100 %
	Sten-Tærud	82 %	18 %	100 %
	Tæruddalen	69 %	31 %	100 %
	Sagelva		100 %	100 %
Sum		62 %	38 %	100 %

Hovedinntrykket er at elever som høsten 2005 tok sikte på yrkesfag i større grad deltok på kurs i Rett førstevalg enn elever som hadde planer om å søke på et av de tre studiekompetansegivende utdanningsprogrammene. Dette er ikke overraskende, ettersom kurset skal gi en innføring nettopp i yrkesfag. For elever som er relativt sikre i sin sak og ikke ser på yrkesfag som aktuelt for dem, vil det falle mindre naturlig å følge et slikt kurs.

Mens en av tre jenter fulgte kurset, gjaldt dette 45 prosent av guttene. Man skulle umiddelbart tro at denne forskjellen henger sammen med større interesse for yrkesfag blant guttene enn blant jentene. Dette er imidlertid ikke tilfelle. Høsten 2005 var jentene minst like orientert mot yrkesfag som guttene, men de deltok i mindre grad enn guttene på kurs i Rett førstevalg, uansett om de siktet mot yrkesfag eller studiekompetanse.

Det er betydelige forskjeller mellom skolene. Av elevene fra Sten-Tærud var det bare 18 prosent som fulgte kurs i Rett førstevalg, mot 44 prosent av elevene fra Kjellervolla og Stav. I en særstilling kommer Sagelva vokseopplæringscenter der alle elevene deltok.

3 Tre sentrale spørsmål for evalueringen

I prosjektbeskrivelsen for evalueringen av ”Rett førstevalg” formuleres tre sentrale spørsmål som skal legges til grunn for effektevalueringen.

- Hvilket utdanningsprogram sier elevene at de vil søke høsten 2005 (før tiltaket) og hvilket utdanningsprogram søker de faktisk våren 2006?
- Hvilke langsiktige utdanningsambisjoner sier elevene at de har før og etter tiltaket?
- Hvor godt grunnlag mener ungdommene de har for å velge utdanningsprogram før og etter tiltaket?

Vi vil i dette kapitlet dokumentere hva de to nettundersøkelsene kan si oss om disse problemstillingene. I første omgang vil vi altså konsentrere oss om å dokumentere endringer fra før- til ettersituasjonen, men vi vil også gå nærmere inn på hva eventuelle endringer kan skyldes. Et sentralt tema vil være om de som har deltatt på kurs i Rett førstevalg skiller seg fra de øvrige elevene når det gjelder disse tre problemstillingene.

3.1 Endringer i utdanningsambisjoner

Den første problemstillingen vi skal undersøke gjelder langsiktige utdanningsambisjoner. Hvilke utdanningsmål har elevene om høsten i 10. klasse i forhold til om våren?

Tabell 3.1 Utdanningsambisjoner høsten 2005 og våren 2006.

	Høst 2005: Hva er den høyeste utdanningen du har tenkt å ta		Vår 2006: Hva er den høyeste utdanningen du har tenkt å ta?	
	Antall	Andel	Antall	Andel
Gjøre ferdig grunnskolen	5	2 %	5	2 %
Ett år på videregående eller folkehøgskole	1	0 %		
To år på videregående	23	7 %	15	5 %
Tre år på videregående	76	24 %	51	16 %
Fagbrev	41	13 %	48	15 %
Studere 2-4 år	95	30 %	107	34 %
Studere mer enn fire år	66	21 %	82	26 %
Ubesvart	5	2 %	4	1 %
Sum	312	100 %	312	100 %

Den samlede andelen som tar sikte på høyere utdanning økte med 9 prosentpoeng, fra 51 prosent til 60 prosent. Det er først og fremst andelen som bare tar sikte på tre års videregående opplæring som er redusert. Vi ser at antallet som hadde tre år på videregående som utdanningsmål ble redusert fra 76 til 51, eller fra 24 til 16 prosent av elevene. Dette er en helt naturlig utvikling, og kan ses på som et uttrykk for at elevene presiserer sine utdanningsplaner trinn for trinn i løpet av 10. klasse; først konsentrerer de seg om det nærmeste målet, for så å ta et steg videre.

Tabell 3.2 Endring i utdanningsambisjoner fra høsten 2005 til våren 2006

Hva er den høyeste utdanningen du har tenkt å ta? Vår 2006	Hva er den høyeste utdanningen du har tenkt å ta? Høst 2005								
	Gjøre ferdig grunnskolen	1 år på videregående eller folkehøgskole	2 år på videregående	3 år på videregående	Fagbrev	Studere 2-4 år	Studere mer enn 4 år	Ubesvart	Alle
Gjøre ferdig grunnskolen	1	0	0	3	1	0	0	0	5
2 år på videregående	0	0	9	2	2	2	0	0	15
3 år på videregående	2	1	3	35	6	2	0	2	51
Fagbrev	1	0	5	9	22	9	0	2	48
Studere 2-4 år på høyskole eller universitet	1	0	5	21	7	61	11	1	107
Studere mer enn 4 år på høyskole eller universitet	0	0	1	5	1	21	54	0	82
Ubesvart	0	0	0	1	2	0	1	0	4
Alle	5	1	23	76	41	95	66	5	312

182, eller 58 prosent, hadde de samme utdanningsambisjonene om høsten og om våren. Disse er uthevet i tabellen. Vi kan grovt sett si at 27 prosent økte utdanningsambisjonene, mens 11 prosent reduserte dem. For 3 prosent av elevene er status usikker. De største endringene er at 21 elever, eller 7 prosent, økte ambisjonsnivået fra å fullføre tre år i videregående opplæring til å ta kortere høy utdanning, mens akkurat like mange økte fra kortere til lengre høy utdanning. Av de 41 som tok sikte på fagbrev om høsten, endret nesten halvparten planer. Til gjengjeld var det en enda litt større bevegelse den andre veien slik at antallet som tok sikte på fagbrev økte fra 41 til 48.

Tabell 3.3 Endring i utdanningsambisjoner etter deltakelse i kurs i Rett førstevalg.

Endrede utdanningsambisjoner	Har gått kurs i Rett førstevalg		
	Nei	Ja	Alle
Høyere utdanning høst og vår	58 %	29 %	47 %
Tre år vgo høst og vår	11 %	11 %	11 %
Fagbrev høst og vår	4 %	13 %	7 %
Til høyere utdanning	10 %	18 %	13 %
Til fagbrev	7 %	10 %	8 %
Til tre år vgo	3 %	9 %	5 %
Fra fullført til delkompetanse	3 %	3 %	3 %
Delkompetanse høst og vår	2 %	6 %	3 %
Andre utfall	2 %	1 %	1 %
Sum	100 %	100 %	100 %
Antall	(n=192)	(n=120)	(N=312)

Det er betydelige forskjeller mellom de to gruppene når det gjelder endring av utdanningsambisjoner, og det skyldes igjen at elever som tar sikte på fagopplæring er langt bedre representert blant kursdeltakerne enn blant dem som ikke har tatt kurs i Rett førstevalg. Vi har tidligere påpekt at dette er helt naturlig, ettersom kurset gir en innføring i

et utvalg av yrkesfag, noe som selvsagt appellerer mest til dem som sikter mot yrkesfag. Av dem som har fulgt kurs i Rett førstevalg endret omtrent 40 prosent ambisjonsnivå, og blant disse igjen gikk nesten halvparten enten fra tre års videregående opplæring eller fagbrev til høyere utdanning. Av dem som ikke hadde fulgt kurs i Rett førstevalg var det bare en av fire som endret ambisjonsnivå.

Vi har valgt å ikke vise resultater av multivariate analyser når det gjelder endringer i utdanningsambisjoner og hvilke effekter kurs i Rett førstevalg kan tenkes å ha på endringer i utdanningsambisjoner. De forsøkene vi har gjort bringer oss ikke noe videre enn det vi allerede har kunnet vise gjennom relativt enkle tabellanalyser. En analyse der vi prøver å måle effekter på sannsynligheten for å øke utdanningsambisjonene, viser en svak effekt av å ha hatt yrkesfag som førsteønske høsten 2005. Det vi i realiteten måler her er effekten av å skifte fra yrkesfag til studiekompetanse, noe som er ganske utbredt og som øker sannsynligheten for å ha høyere utdanning som langsiktig mål. Noen effekt av Rett førstevalg finner vi likevel ikke.

En tilsvarende analyse, der vi prøver å måle effekter på sannsynligheten for å *redusere* utdanningsambisjonene, viser tre svake effekter. De som er teoretisk og naturvitenskapelig anlagt har mindre sannsynlighet for å redusere utdanningsambisjonene enn andre elever. De som er praktisk rettet og flinke i idrett har større sannsynlighet for å redusere utdanningsambisjonene enn andre elever. Endelig er det en svak tendens til at elever som har hatt rådgivningssamtale alene sammen med klassestyrer reduserer utdanningsambisjonene. Noen effekt av Rett førstevalg finner vi heller ikke her.

3.2 Endring i grunnlag for valg av utdanning

Den neste hovedproblemstillingen gjelder grunnlaget for valg av videregående opplæring og om elevene mener at dette var endret fra høsten til våren. Her baserer vi oss på to likelydende spørsmål: ”Hvor godt grunnlag mener du at du har for å søke videregående opplæring?”

Tabell 3.4 Grunnlag for valg av videregående opplæring høsten 2005 og våren 2006

	Høst 2005: Hvor godt grunnlag mener du at du har for å søke videregående opplæring?		Vår 2006: Hvor godt grunnlag mener du at du har for å søke videregående opplæring?	
	Antall	Andel	Antall	Andel
Svært dårlig grunnlag	3	1 %	1	0 %
Dårlig grunnlag	17	5 %	3	1 %
Passe grunnlag	112	36 %	80	26 %
Godt grunnlag	132	42 %	137	44 %
Svært godt grunnlag	43	14 %	88	28 %
Ubesvart	5	2 %	3	1 %
Sum	312	100 %	312	100 %

Andelen som mener de hadde et svært godt grunnlag for å velge ble fordoblet fra 14 til 28 prosent, mens det var knapt noen som mente at de hadde et dårlig grunnlag for å velge om

våren, i forhold til 6 prosent om høsten. Andelen som mente de hadde et passe grunnlag for å velge ble redusert med 10 prosentpoeng. Alt i alt mener dermed elevene at de er bedre informert om våren enn om høsten, men forskjellen er kanskje mindre enn man umiddelbart ville ha trodd tatt i betraktning av at informasjonen kommer i løpet av skoleåret. Endringsmønsteret er imidlertid et annet når vi studerer det på individnivå.

Tabell 3.5 Endring i grunnlag for valg av videregående opplæring

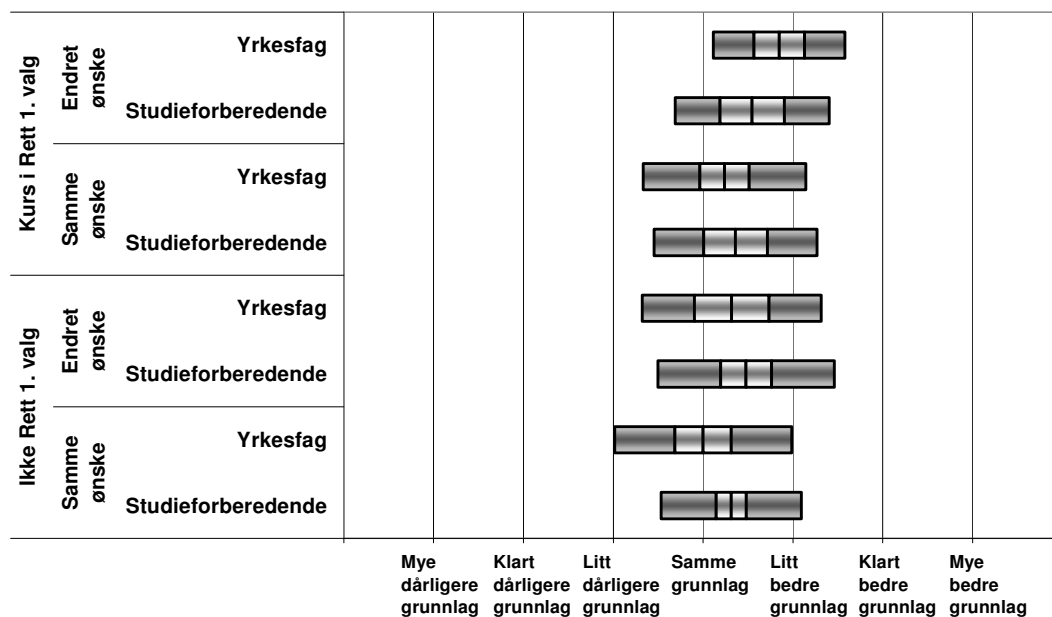
	Endring grunnlag for valg	
	Antall	Andel
Mye dårligere grunnlag	1	0 %
Klart dårligere grunnlag	6	2 %
Litt dårligere grunnlag	34	11 %
Samme grunnlag	135	43 %
Litt bedre grunnlag	100	32 %
Klart bedre grunnlag	27	9 %
Mye bedre grunnlag	1	0 %
Usikkert	8	3 %
Sum	312	100 %

Selv om nettoendringene viste en klar bevegelse i positiv retning, er det likevel 13 prosent som mener at de hadde et dårligere grunnlag for å velge om våren enn om høsten. 43 prosent mente at grunnlaget var det samme, mens 41 prosent mente at de hadde et bedre grunnlag for å velge om våren enn om høsten. Er det her noen sammenheng med å ha gått på kurs i Rett førstevalg?

Tabell 3.6 Endring i grunnlag for valg etter deltakelse i kurs i Rett førstevalg

Endring grunnlag for valg	Har gått kurs i Rett førstevalg		Alle
	Nei	Ja	
Mye dårligere grunnlag	1 %		0 %
Klart dårligere grunnlag	2 %	3 %	2 %
Litt dårligere grunnlag	14 %	6 %	11 %
Samme grunnlag	43 %	46 %	44 %
Litt bedre grunnlag	33 %	33 %	33 %
Klart bedre grunnlag	7 %	12 %	9 %
Mye bedre grunnlag	1 %		0 %
Sum	100 %	100 %	100 %
Antall	(n=189)	(n=115)	(n=304)

Det er en tendens til at de som har gått kurs i Rett førstevalg mener at de har fått et noe bedre grunnlag for sitt utdanningsvalg, men forskjellen er ikke signifikant. De relativt få som mener de har et dårligere grunnlag for valg om våren enn om høsten finnes likevel først og fremst blant elever som ikke har fulgt kurs i Rett førstevalg (31 av 41 elever). Når vi går enda dypere i dette og sammenlikner de som har fulgt kurset og de øvrige, og i tillegg skiller mellom dem som til slutt søkte seg til yrkesfag og de øvrige elevene, og om de har endret førstevalg siden høsten 2005, får vi fram noen små forskjeller mellom gruppene.

Figur 3.1 Endring i grunnlag for valg etter utdanningsprogram, endring i førsteønske og deltakelse i kurs i Rett førstevalg

Figuren viser gjennomsnittsverdier med konfidensintervall og standardavvik for de fire gruppene. Gjennomsnittsverdien er den vertikale streken midt i den liggende søylen. Konfidensintervallet, eller den statistiske usikkerheten rundt gjennomsnittsverdien, markeres av de lysegrå feltene. Standardavviket markeres av de mørkegrå feltene og gir en indikasjon på spredningen i svarene.

Det vi her måler er endringer i oppfatningen fra høsten til våren om hvor godt grunnlag elevene mener de har for å søke videregående opplæring, det vil si hvor godt informert de mener at de er. De som mener at de har et mye dårligere grunnlag for å velge om våren enn det de hadde om høsten har svart at grunnlaget var godt om høsten, mens det var svært dårlig om våren. Omvendt mener de som har et mye bedre grunnlag for å velge om våren enn om høsten at grunnlaget var svært dårlig om høsten, mens det var godt om våren². I mellom disse ekstremene ligger alle slags kombinasjoner av endringer i oppfatning.

Figuren viser at sju av de åtte gruppene har en svak endring i positiv retning når det gjelder hvor godt grunnlag de mener de har for å velge. For fem av de sju gruppene er endringen statistisk signifikant. Vi ser dette ved at konfidensintervallet rundt gjennomsnittet ligger på høyre siden av den vertikale streken som indikerer at det ikke er noen endring ("Samme grunnlag"). For de to andre gruppene er endringene helt på grensen til å være signifikante.

For elever som søkte om plass på yrkesfag, som holdt fast ved førstevalget fra høsten i 10. klasse og som ikke hadde fulgt kurset i rett 1. valg (den nest nederste søylen i diagrammet), finner vi derimot ingen signifikant endring. Denne gruppa opplever at den

² Dette er de mest ekstreme tilfellene vi fant i materialet og omfatter en elev i hver ytterlighet. Vi fant ingen som gikk fra svært dårlig til svært godt eller omvendt.

har akkurat samme grunnlag for sitt valg om våren som de hadde om høsten. Det relativt store standardavviket indikerer likevel at det her har vært delte meninger, det vil si at noen har opplevd en forbedring i informasjonsnivået, mens andre har opplevd det motsatte. I sum gir dette ingen endring for gruppa sett under ett. Når vi sammenlikner denne gruppa med søkere til yrkesfag som har fulgt kurs i Rett førstevalg, og som har endret førsteønske siden høsten i 10. klasse (den øverste søylen), ser vi at det er en liten, men klart signifikant forskjell mellom gruppene. Den sistnevnte gruppa mener at den, som gjennomsnitt, har fått et litt bedre grunnlag for sitt valg.

Elevene som søker til programmer som gir studiekompetanse, og som har endret sitt førstevalg, opplever at de har fått et litt bedre grunnlag for sitt valg, men her betyr det ingen ting om de har fulgt kurset i Rett førstevalg eller ikke. Konklusjonen blir dermed at vi kan ane en svak effekt av tiltaket i forhold til den gruppa det tok særlig sikte på, nemlig potensielle søkere til yrkesfaglige utdanningsprogrammer som var usikre på hva de skulle velge. En multipl linear regresjonsanalyse, der grunnlaget for å søke videregående opplæring, målt om våren, er avhengig variabel, gir oss enda noen indikasjoner på hva som har betydning for informasjonsgrunnlaget.³

Tabell 3.7 Multipl linear regresjonsanalyse for å måle hva som har effekt på grunnlaget for å velge videregående opplæring

	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
(Konstantledd)	2,492	0,277		9,001	0,000
Høst 2005: Har du bestemt deg for hvilken retning du skal søke	0,118	0,044	0,147	2,700	0,007
Inntakspoeng	0,021	0,005	0,231	3,924	0,000
Flere enn 100 bøker hjemme	0,201	0,089	0,128	2,251	0,025
Har gått på kurs i Rett førstevalg på en videregående skole	0,271	0,091	0,168	2,965	0,003

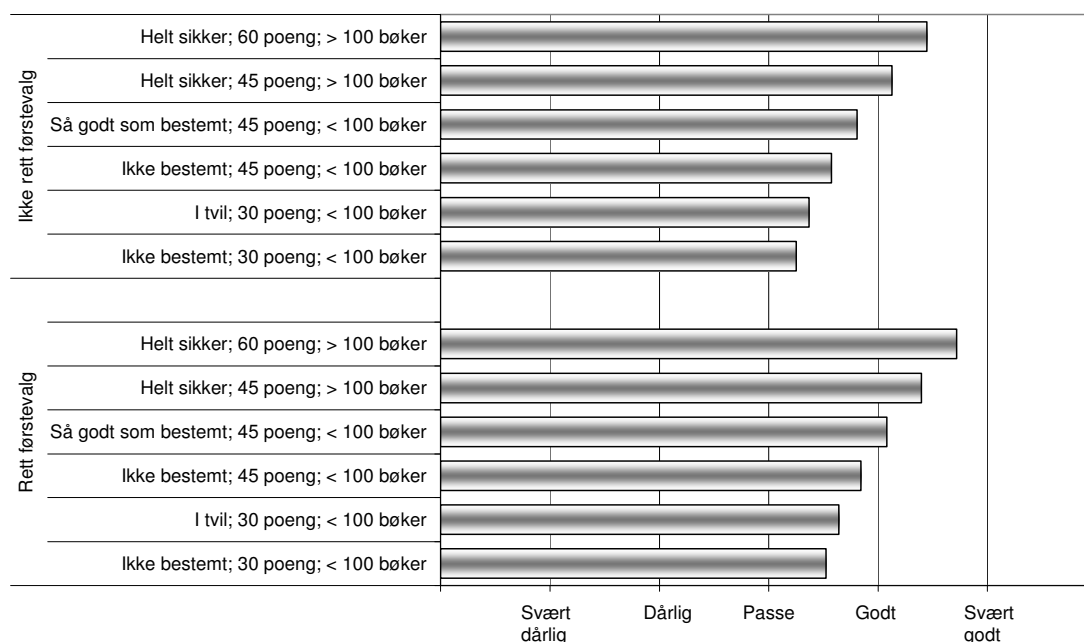
Avhengig variabel: Hvor godt grunnlag mener du at du har for å søke videregående opplæring? Våren 2006

Vi har her prøvd oss med en rekke uavhengige variabler, blant annet alle spørsmålene som gjelder informasjonstiltak om videregående opplæring, bakgrunnsopplysninger, karakterer og skolevariable. Det vises til en nærmere oversikt i egen vedleggstabell (Vedleggstabell 8). Når bare fire av i alt 40 ulike forhold gir signifikante effekter, henger dette sammen med flere av de variablene som benyttes er sterkt korrelert med hverandre, og det betyr at de måler omtrent det samme fenomenet. Det gjelder ikke minst egen vurdering av skolefaglige ferdigheter, karakterer fra 9. klasse og inntakspoeng etter 10. klasse. I den endelige modellen har vi valgt inntakspoeng. Det samme fenomenet støter vi på når det gjelder foreldres utdanning og tilgang til bøker. Her velger vi tilgang til bøker som en indikator på kulturell kapital.

Den modellen vi sitter igjen med kan bare forklare 10 prosent av variasjonen i den avhengige variabelen ("Hvor godt grunnlag mener du at du har for å søke videregående

³ I regresjonsanalyse søker vi å måle isolerte effekter av forskjellige forhold på en avhengig variabel, i dette tilfelle hvor godt grunnlag elevene har for å søke. Med isolerte effekter menes at vi ser på effekten av hvert enkelt forhold hver for seg, mens effekten av de andre forholdene som inngår i analysen holdes konstant.

opplæring?”), men vi finner likevel signifikante effekter av fire forhold. 1) De som var sikre på hva de ville søke allerede om høsten, følte at de hadde et bedre grunnlag for å søke da de ble spurt om dette om våren, enn de som ikke visste hva de skulle søke om høsten. 2) Jo høyere antall inntakspoeng, desto bedre grunnlag for å søke. 3) Jo flere bøker i hjemmet, jo bedre grunnlag for å søke. Dette er en indikasjon på betydningen av kulturell kapital. 4) De som hadde gått på kurs i Rett førstevalg følte at de hadde et bedre grunnlag for å søke enn de som ikke hadde fulgt slikt kurs. Rett førstevalg er det eneste av i alt åtte veilednings- og informasjonstiltak som har effekt på grunnlaget for å søke. Dersom vi legger koeffisientene inn i regresjonsligningen, kan vi beregne en predikert verdi for hvor godt grunnlag for valg av utdanning ulike grupper mener at de har.

Figur 3.2 Beregnede verdier for grunnlaget for å velge videregående opplæring

Elever som var helt sikre på hva de skulle velge allerede om høsten, som fikk 60 inntakspoeng ved søkning til videregående, som kommer fra et hjem der det er flere enn 100 bøker i bokhyllene og som hadde fulgt kurs i Rett førstevalg har nær opp til et svært godt grunnlag for å velge videregående. I motsatt ende finner vi de som ikke hadde bestemt seg for hva de skulle velge om høsten, som bare hadde 30 inntakspoeng, som hadde færre enn 100 bøker og som ikke hadde fulgt kurs i Rett førstevalg. De har et grunnlag for å velge videregående opplæring som bare er litt bedre enn passe godt.

Selv om vi finner variasjon i grunnlaget for å velge, og kan identifisere forhold som påvirker dette grunnlaget, er det likevel viktig å presisere at variasjonen ikke er spesielt stor. I gjennomsnitt varierer det stort sett mellom å ha et passe godt grunnlag til noe i nærheten av å ha et svært godt grunnlag. De aller færreste mener at de har et dårlig grunnlag for å velge, og vi har heller ikke funnet forhold som gjør at elever får et dårlig eller svært dårlig grunnlag for å velge.

3.3 Endringer i førstevalg

Da elevene ble spurt høsten 2005 lød spørsmålet: ”Dersom du skulle søke i dag, hva ville førsteønsket ditt til videregående opplæring være?” I forkant av dette hadde elevene svart på spørsmålet om de ville søke videregående opplæring. Av de 360 som besvarte undersøkelsen på dette tidspunktet var det bare en (!) som svarte ”nei” på dette spørsmålet. Sikre på hva de eventuelt ville hatt som førstevalg var elevene likevel ikke.

Tabell 3.8 Sikkerhet om valg av videregående opplæring høsten 2005

	Har du bestemt deg for hvilken retning du skal søke?	
	Antall	Andel
Har ennå ikke bestemt meg	50	14 %
Er fortsatt i tvil	119	33 %
Så godt som bestemt meg	113	32 %
Helt sikker	76	21 %
Sum	358	100 %

Bare litt over halvparten var helt sikre eller hadde så godt som bestemt seg for hvilken retning, eller utdanningsprogram, de ville søke, mens en av sju ikke hadde bestemt seg og en av tre fortsatt var i tvil. Selv om det hersket stor usikkerhet, oppga likevel 96 prosent et førstevalg da de ble spurt om det. Allerede da hadde vi altså en klar indikasjon på at det kunne finne sted betydelige endringer i førstevalget i løpet av skoleåret. Når vi sammenlikner svarene for førstevalg høsten 2005 med registerdata fra inntaket sommeren 2006 for dem som besvarte begge undersøkelsene, bekreftes forventningen om endringer i preferanser.

Et viktig forbehold må likevel tas når endringene i preferanser analyseres, fordi tilbudsstrukturen for første år i videregående opplæring ble endret fra og med skoleåret 2006-2007 som en del av implementeringen av Kunnskapsløftet. For de fleste utdanningsprogrammene har strukturendringene mindre betydning, men for noen av yrkesfagene er endringene vesentlige. Fagplanene var heller ikke klare for alle fag høsten 2005, og dermed kunne det være vanskelig å ta stilling til de alternativene man kunne velge mellom.

Tabell 3.9 Førsteønske høsten 2005 og ved endelig inntak juli 2006.

	Høst 2005: Førsteønske dersom du skulle søke i dag		Juli 2006: Førsteønske i henhold til søkerdata ⁴	
	Antall	Andel	Antall	Andel
Bygg og anleggsteknikk	16	5,1 %	21	6,7 %
Design og håndverksfag	25	8,0 %	10	3,2 %
Elektrofag	19	6,1 %	21	6,7 %
Helse- og sosialfag	28	9,0 %	25	8,0 %
Idrettsfag	50	16,0 %	36	11,5 %
Medier og kommunikasjon	31	9,9 %	27	8,7 %
Musikk, dans og drama	13	4,2 %	21	6,7 %
Naturbruk	6	1,9 %	3	1,0 %
Restaurant- og matfag	11	3,5 %	5	1,6 %
Service og samferdsel	3	1,0 %	11	3,5 %
Studiespesialisering	85	27,2 %	117	37,5 %
Stud.spes. formgivning	-	-	5	1,6 %
Teknikk og industriell produksjon	13	4,2 %	9	2,9 %
Vet ikke/usikker/ikke søkt	12	3,8 %	1	0,3 %
Sum	312	100 %	312	100 %

Det fant sted en betydelig forskyvning i retning av utdanningsprogrammet Studiespesialisering, slik at 10 prosentpoeng flere hadde studiespesialisering som førstevalg ved inntak om sommeren enn om høsten. I tillegg kommer fem elever som tok sikte på studiespesialisering gjennom formgivningsfag. Reduksjonen var særlig stor for idrettsfag og design og håndverksfag. Hvis vi ser de fire utdanningsprogrammene som leder mot studiekompetanse under ett, øker andelen fra 47,4 prosent til 57,3 prosent. På den annen side reduseres andelen som har Medier og kommunikasjon⁵ som førstevalg noe, fra 9,9 til 8,7 prosent. Det er dermed en markert sving bort fra yrkesfag og over mot utdanningsløp som gir studiekompetanse, og nettoendringen er på 8,7 prosentpoeng.

Det vi har presentert ovenfor er imidlertid nettoendringer, og målt på individnivå var endringene enda større. Det var dermed langt flere elever som endret førsteønske enn det nettoendringene i søkning til de enkelte utdanningsprogrammene kan tyde på. Dette framgår av tabell 3.10 på neste side.

⁴ Vi har også tilsvarende opplysninger fra spørreskjemaet som ble fylt ut våren 2006 og fra søkerdata pr 1. mars 2006. Endringene fra våren 2006 til de endelige opplysningene fra juli 2006 er imidlertid så små at vi velger å se bort fra disse. Bare 19 av de 312 oppga et annet førstevalg i spørreskjemaet fra våren 2006 i forhold til det vi finner i søkerdata fra juli.

⁵ De aller fleste som begynner på utdanningsprogrammet Medier og kommunikasjon forventes å gå videre i retning av studiekompetanse

Tabell 3.10 Endring i førsteønske fra høsten 2005 til endelig inntak juli 2006.

	Endring i førsteønske	
	Antall	Andel
Samme ønske	192	61,5 %
Endring innen studieforbredende	26	8,3 %
Fra studieforbredende til yrkesfag	11	3,5 %
Fra preferanse til ikke søkt	1	0,3 %
Fra yrkesfag til studieforbredende	37	11,9 %
Endring innen yrkesfag	33	10,6 %
Fra usikker til studieforbredende	5	1,6 %
Fra usikker til yrkesfag	7	2,2 %
Sum	312	100 %

38,5 prosent av elevene endret førsteønsket fra høsten til det endelige inntaket. 12 prosent gikk fra et yrkesfag til et studieforbredende program, og nesten like mange valgte et nytt yrkesfag. 8 prosent valgte et nytt studieforbredende program. Når vi går nærmere inn i disse bevegelsene, finner vi at tre utdanningsprogram "mistet" over halvparten av søkerne sine fra høsten til det endelige inntaket, nemlig Design og håndverk, der 18 av 25 gikk til andre programmer, Medier og kommunikasjon, som mistet 19 av 31 og Restaurant og matfag (6 av 11). I tillegg kommer Naturbruk, som mistet 3 av 6, Idrettsfag (22 av 50) og Helse- og sosialfag (12 av 28). Medier og kommunikasjon og Helse- og sosialfag trakk på den annen side til seg mange nye søkere, henholdsvis 9 og 15 elever. Service og samferdsel hadde bare 3 potensielle søkere om høsten, beholdt disse og fikk i tillegg 8 nye søkere, mens Musikk, dans og drama fikk 11 nye søkere. Vandringerne mellom utdanningsprogrammene hadde som resultat at færre enn halvparten av dem som hadde Medier og kommunikasjon eller Musikk, dans og drama som førstevalg ved inntaket hadde dette som førstevalg om høsten.

Var det så noen sammenheng mellom den usikkerheten som ble demonstrert allerede om høsten og endringer i førsteønsket i løpet av skoleåret?

Tabell 3.11 Endring i førsteønske etter grad av sikkerhet høsten 2005.

Inntak juli 2006	Høst 2005: Har du bestemt deg for hvilken retning du skal søke?					
	Har ennå ikke bestemt meg	Er fortsatt i tvil	Så godt som bestemt meg	Helt sikker	Ubesvart	Alle
Samme ønske	40 %	57 %	63 %	82 %	(100 %)	62 %
Endring innen studieforb.	11 %	10 %	8 %	5 %		8 %
Fra studforb til yrkesfag	9 %	1 %	4 %	3 %		4 %
Fra preferanse til ikke søkt		1 %				0 %
Fra yrkesfag til studforb	16 %	16 %	11 %	3 %		12 %
Endring innen yrkesfag	16 %	10 %	11 %	8 %		11 %
Fra usikker til studforb		4 %	1 %			2 %
Fra usikker til yrkesfag	9 %	2 %	1 %			2 %
Sum	100 % (n=45)	100 % (n=104)	100 % (n=96)	100 % (n=66)	100 % (n=1)	100 % (N=312)

Mens bare 40 prosent av dem som ikke hadde bestemt seg holdt fast på førsteønsket, gjaldt dette 82 prosent av dem som var helt sikre allerede om høsten. Mellom de to midtkategoriene finner vi ingen forskjeller av betydning.

Tabell 3.12 Endring i førsteønske etter deltakelse i kurs i Rett førstevalg

Endring i førsteønske	Har gått kurs i Rett førstevalg		
	Nei	Ja	Alle
Samme ønske	64 %	58 %	62 %
Endring innen studieforbereidende	10 %	5 %	8 %
Fra studieforbereidende til yrkesfag	3 %	5 %	4 %
Fra preferanse til ikke søkt	1 %		0 %
Fra yrkesfag til studieforbereidende	11 %	13 %	11 %
Endring innen yrkesfag	8 %	15 %	11 %
Fra usikker til studieforbereidende	2 %	1 %	1 %
Fra usikker til yrkesfag	1 %	4 %	2 %
Sum	100 %	100 %	100 %
Antall	(n=192)	(n=120)	(N=312)

Det er ingen signifikant forskjell mellom de to elevgruppene når det gjelder endring av førsteønske. Når vi ser en tendens til at flere gjør nye valg innenfor yrkesfagene blant dem som har gått på kurset, henger dette sammen med at kursdeltakerne i stor grad tok sikte på yrkesfaglig opplæring.

Tabell 3.13 Deltakelse i kurs i Rett førstevalg etter førsteønske høsten 2005

	Førstevalg høst 2005			Alle
	Studieforbereidende	Yrkesfag	Usikker	
Har gått kurs i Nei	74 %	50 %	50 %	62 %
Rett førstevalg Ja	26 %	50 %	50 %	38 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %
Antall	(n=148)	(n=152)	(n=12)	(N=312)

I alt 38 prosent av de elevene som har vært med på begge nettundersøkelsene fulgte kurs i Rett førstevalg. Mens halvparten av dem som hadde planer om å søke yrkesfag høsten

2005 var med på slikt kurs, gjaldt dette bare fjerdeparten av dem som tok sikte på studieforbereende opplæring.

Hvilke faktorer er det som virker i retning av endring av førsteønsket? For å undersøke dette nærmere har vi foretatt en binomisk logistisk regresjonsanalyse der endring i førsteønske fra høsten 2005 til endelig inntak i juli 2006 er avhengig variabel ⁶. I en slik analyse har den avhengige variabelen bare to verdier, i dette tilfelle at man har endret førsteønske, eller at man ikke har endret førsteønske. Vi har her prøvd med en rekke uavhengige variabler i modellen, blant annet bakgrunnsopplysninger, holdninger, motivasjon og alle åtte informasjonstiltakene.

Tabell 3.14 Binomisk logistisk regresjonsanalyse for å måle hva som har effekt på sannsynligheten for å endre førstevalg av videregående opplæring

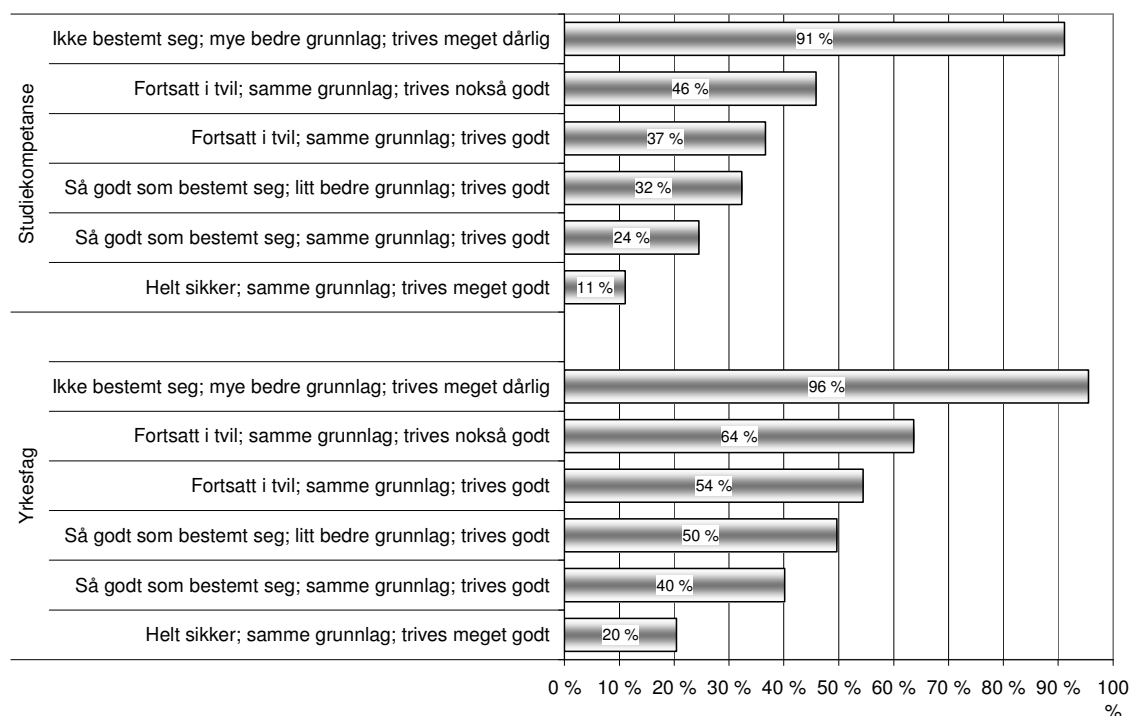
	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Sikker på valg om høsten	-0,578	0,136	17,993	1	0,000	0,561
Velger yrkesfag om høsten	0,726	0,256	8,016	1	0,005	2,066
Endring i grunnlag for valg	0,386	0,149	6,742	1	0,009	1,472
Trivsel i klassen og på skolen	-0,382	0,172	4,919	1	0,027	0,683
(Konstantledd)	2,135	0,858	6,184	1	0,013	8,453

Avhengig variabel: Endring av utdanningsvalg fra høsten til endelig inntak.

Modellen kan forklare 18 prosent av variasjonen i den avhengige variabelen, dvs sannsynligheten for å endre utdanningsvalg. Det viser seg at vi finner bare fire forhold med effekt. 1) De som var sikre på hva de skulle velge om høsten hadde mindre sannsynlighet for å skifte mening enn de som var usikre. 2) De som valgte yrkesfag om høsten hadde større sannsynlighet for å skifte mening enn de som valgte et utdanningsprogram som gir studiekompetanse. 3) Dersom eleven opplever at grunnlaget for å velge bedres i løpet av skoleåret, øker sannsynligheten for å skifte mening. 4) De som trives godt på skolen og i klassen hadde mindre sannsynlighet for å skifte mening om studievalg enn de som trivdes mindre godt. Vi finner ikke direkte effekter av noen av bakgrunnsopplysningene, som kjønn, foreldres utdanning, inntakspoeng osv, og heller ikke av noen av de åtte veilednings- og informasjonstiltakene. Tidligere analyser viser heller ingen synlige direkte effekter av rådgivning på utdanningsvalgene, verken type rådgivning, mengden av rådgivning eller hvem som sto for den (Markussen m.fl. 2006:76). Vi vet imidlertid at det å delta i kurset i Rett førstevalg bedrer grunnlaget for å velge (se avsnitt 3.2), så her kan vi si at kurset har en indirekte, men liten effekt på sannsynligheten for å skifte mening gjennom at informasjonsgrunnlaget bedres.

Med utgangspunkt i denne regresjonsmodellen kan vi beregne sannsynligheten i prosent for å endre valg av videregående opplæring fra høsten i 10. klasse til endelig inntak. Figur 3.3 viser sannsynligheten beregnet for 12 ulike grupper.

⁶ I en binomisk logistisk regresjonsanalyse måler vi de isolerte effektene de enkelte faktorene har på sannsynligheten for et bestemt utfall, i dette tilfelle om man kommer til å endre førstevalg eller om man holder fast på valget fra høsten 2005.

Figur 3.3 Beregnede sannsynligheter (prosent) for å endre førstevalg for 12 ulike grupper

Høyest sannsynlighet for å endre valg har elever som tok sikte på yrkesfag om høsten, men som ikke hadde bestemt seg, som mente de hadde et mye bedre grunnlag for å foreta valget om våren enn de hadde om høsten og som trivdes meget dårlig på skolen og i klassen. For denne gruppa er sannsynligheten 96 prosent for å endre valg av utdanningsprogram ⁷. Minst sannsynlighet for å endre valg har elever som om høsten var helt sikre på at de skulle velge et utdanningsprogram som ga studiekompetanse, som mente de hadde samme grunnlag for valg om våren som om høsten og som trivdes meget godt på skolen og i klassen. For disse var sjansen bare 11 prosent for å ombestemme seg. Størst usikkerhet om utfallet er det for elever som hadde så godt som bestemt seg om høsten for å velge yrkesfag, som mente de hadde litt bedre grunnlag for å velge om våren enn om høsten og som trivdes godt. For denne gruppa er sjansen for å ombestemme seg akkurat like stor som for å skifte mening. Alt i alt var sannsynligheten 38 prosent for å skifte mening, det vil si at det er over 60 prosent større sannsynlighet for å holde på det opprinnelige valget som å ombestemme seg (62: 38 = 1,63).

3.4 Konklusjoner om endringer

Det viktigste formålet med evalueringen av prosjektet Rett førstevalg har vært å se etter målbare effekter av tiltaket i forhold elevenes valg av utdanningsprogram, deres utdanningsambisjoner og det kunnskapsgrunnlaget de har når de skal foreta sine utdanningsvalg. Vi har vist at det i løpet av 10. klasse foregår vesentlige endringer i

⁷ Denne gruppa finnes ikke i materialet, men modellen tillater at det beregnes sannsynligheter for alle kombinasjoner av de fire egenskapene, også kombinasjoner som ikke er med i materialet.

elevenes utdanningsambisjoner, grunnlaget for valg av utdanning og i preferanser når det gjelder valg av utdanningsprogram. 27 prosent av elevene økte sine utdanningsambisjoner fra høsten til våren, mens 11 prosent reduserte dem. Det vanligste er å justere opp ambisjonsnivået fra tre års videregående opplæring til høyere utdanning, eller å øke nivået på den planlagte høyere utdanningen.

41 prosent av elevene mente at de hadde et bedre grunnlag for å velge utdanning om våren enn det de hadde om høsten, mens 13 prosent mente de hadde et dårligere grunnlag. Når det gjelder endringer i preferanser, viser det seg at så mange som 38 prosent hadde et annet førsteønske ved inntaket sommeren 2006 enn høsten 2005. De vanligste endringene var å gå fra yrkesfag til et utdanningsprogram som gir studiekompetanse, eller å gå fra et yrkesfag til et annet. Vi må imidlertid her ta et forbehold for at skoleåret 2005-2006 kan ha vært et spesielt år for tiendeklassingene, fordi Kunnskapsløftet og en ny tilbudsstruktur skulle innføres fra og med det skoleåret de skulle begynne i videregående opplæring.

Selv om vi finner betydelige endringer, er det ikke uten videre klart hva som er årsaken til disse endringene. Noen konklusjoner kan vi likevel trekke. Hvor godt grunnlag elevene mener de har for å søke videregående opplæring påvirkes av hvor sikre de var i sitt valg ved starten av 10. klasse, hvor faglig sterke de er (inntakspoeng) og hvilken kulturell kapital de har (antall bøker i hjemmet). I tillegg finner vi en effekt av å ha fulgt kurset i Rett førstevalg, mens vi ikke finner effekter av noen av de andre rådgivningstiltakene. Kurset i Rett førstevalg ser dessuten ut til å treffe de elevene som mest naturlig vil søke slike kurs ganske godt, nemlig elever som sikter mot yrkesfag og som er usikre på hva de skal velge.

Ikke overraskende er det de som var usikre på utdanningsvalget om høsten som har størst sannsynlighet for å skifte mening i løpet av skoleåret. Hvis elevene opplever at grunnlaget for å velge er bedre om våren enn det var om høsten, så øker også dette sannsynligheten for å foreta et nytt valg. God trivsel reduserer sannsynligheten for å ombestemme seg. Elever som tar sikte på yrkesfag om høsten har større sannsynlighet for å ombestemme seg enn andre elever, uansett trivsel, sikkerhet i valget om høsten og endring i beslutningsgrunnlaget i løpet av skoleåret. Vi finner ingen direkte signifikant effekt av å ha fulgt kurset Rett førstevalg på sannsynligheten for å endre utdanningsvalg i løpet av skoleåret. Vi har imidlertid vist at Rett førstevalg gir et bedre grunnlag for å velge utdanning, og en bedring i grunnlaget for å velge øker sannsynligheten for å endre valget. Dermed har kurset en liten *indirekte* effekt på sannsynligheten for å foreta et nytt valg.

4 Rådgivning

Vi vil i dette kapitlet se nærmere på spørsmålene om rådgiving. Her er likelydende spørsmål stilt i begge undersøkelsene, og vi ser at det er betydelige endringer i svarmønstrene fra høsten til våren. Dette henger selvsagt samme med at rådgivningstiltakene spres i tid utover året og at andelen som har tatt del i et bestemt tiltak i løpet av skoleåret dermed vil være høyere om våren enn om høsten ⁸.

Tabell 4.1 Prosentandeler av elevene som har deltatt i åtte ulike rådgivningstiltak.

	Høst 2005	Vår 2006
Rådgivning ved å snakke alene med rådgiver om hva jeg skulle velge	28 %	75 %
Rådgivning ved å besøke åpen videregående skole	38 %	94 %
Rådgivning ved samlet orientering i klassen fra rådgiver i videregående	51 %	80 %
Rådgivning ved å ha vært på utdanningsmesser	76 %	91 %
Rådgivning ved å snakke alene med klassestyrer om hva jeg skulle velge	24 %	47 %
Rådgivning ved samlet orientering i klassen fra rådgiver på skolen	73 %	93 %
Rådgivning ved samlet orientering i klassen av klassestyrer	25 %	49 %
Rådgivning ved kurs i Rett førstevalg	17 %	38 %

Besøk på åpen videregående skole, samlet orientering fra rådgiver i klassen og besøk på utdanningsmesser er de tiltakene som omfatter flest og over 90 prosent har deltatt i slike rådgivningstiltak. Når vi ser bort fra kurs i Rett førstevalg, som 38 prosent av nettoutvalget har deltatt i, er det samlet orientering ved klassestyrer og individuell samtale med klassestyrer som er minst vanlig, og litt under halvparten har vært med på dette. De tiltakene som kommer tidligst i skoleåret er besøk på utdanningsmesser og samlet orientering i klassen ved rådgiver. Tre av fire rapporterte om dette allerede i høstundersøkelsen. De samme tiltakene, unntatt Rett førstevalg, er også analysert i Østlandsprosjektet. Sammenliknet med de tallene vi finner der, er andelen som har benyttet seg av tiltakene gjennomgående høyere blant 10. klassingene i Skedsmo enn i Akershus og i de sju østlandsfylkene sett under ett. Prosentdifferansen er mellom 10 og 26 prosentpoeng (Markussen 2003:51).

Det tallet som kanskje burde påkalle størst interesse gjelder det første tiltaket som nevnes, nemlig individuell samtale med rådgiver. Om høsten hadde 28 prosent vært gjennom dette, mens andelen var 75 prosent om våren. Dermed fikk nærmere halvparten av elevene slik samtale i perioden mellom de to undersøkelsene. Det som kanskje er noe overraskende at en av fire oppgir at de ikke har fått eller benyttet seg av dette tilbudet. En nærmere analyse viser dessuten at dette gjelder i minst like stor grad for de elevene som ikke hadde bestemt seg for hva de skulle velge høsten 2005, eller fortsatt var usikre, som de elevene som var helt sikre på hva de skulle velge allerede da. Vårundersøkelsen ble dessuten gjennomført etter at elevene hadde søkt om opptak i videregående opplæring, slik

⁸ Det er her tatt høyde for at enkelte kan ha glemt om våren at de var med på et tiltak om høsten. I de tilfellene da det er svart "ja" om høsten og "nei" om våren legges prosentandelen for dette til for vårtallene. Differansen varierer mellom 2 og 12 prosentpoeng.

at toget da måtte sies å ha gått når det gjelder tiltakene. Vi vet imidlertid ikke hva som ligger bak dette; om det er gitt et tilbud som ikke er tatt imot, eller om det ikke er gitt slikt tilbud i det hele tatt.

47 prosent av elevene har hatt individuell rådgivningssamtale med klassestyrer. Når vi ser dette i sammenheng med andelen som har hatt individuell samtale med rådgiver, finner vi at 17 prosent verken har hatt samtale med klassestyrer eller samtale med rådgiver. Igjen er det slik at det å ikke ha gjennomført individuell samtale med klassestyrer eller rådgiver i minst like stor grad gjelder for de elevene som ikke var sikre på hva de skulle velge høsten i 10. klasse som de elevene som hadde bestemt seg på dette tidspunktet. I prosjektet Bortvalg og kompetanse dokumenteres betydningen av slik individuell oppfølging: *”Fra slutterne har vi gjennomgående fått høre at da de gikk i 10. klasse og skulle velge studieretning i videregående, hadde tilbud om individuell samtale med rådgiver, på samme måte som alle andre i klassen, men at de ikke hadde oppfattet dette som nødvendig”* (Markussen m. fl 2006:128).

Er det noe sammenheng mellom hvilke rådgivningstiltak elevene har vært med på og hvor godt grunnlag de føler å ha for valg av videregående opplæring? Når vi foretar en korrelasjonsanalyse mellom svaret på spørsmålet ”Hvor godt grunnlag mener du at du har for å søke videregående opplæring?” og hvert enkelt av de åtte tiltakene, finner vi en signifikant positiv korrelasjon med bare ett av tiltakene, nemlig ”Klassen min har fått samlet orientering om videregående fra rådgiver(e) i videregående”. Det er også en svak, men signifikant positiv korrelasjon mellom antall rådgivingstiltak elevene har vært med på og følelsen av å være godt orientert. En nærmere undersøkelse viser her at skillet går mellom de ganske få elevene, ca 8 prosent, som oppgir å ha vært med på færre en fire tiltak og de øvrige elevene.⁹

Heller ikke når vi benytter multivariate analyseteknikker (multipel lineær regresjon) finner vi noen sammenhenger av betydning for følelsen av å ha et godt grunnlag for å velge opplæring på den ene siden, og de ulike tiltakene på den andre siden. Det eneste vi kan påvise er en svak positiv effekt av samlet orientering om videregående fra rådgiver i videregående og en svak negativ effekt av ha vært med på færre enn fire rådgivingstiltak.

Elevene blir også stilt likelydende spørsmål høst og vår om hvilke kilder som har vært viktigst for kunnskapen om videregående opplæring. Her er det bare små endringer i oppfatningen i løpet av skoleåret, selv om vi ser en svak tendens til at utdanningsmessers betydning er økende, mens foreldrene mister tilsvarende betydning som informasjonskilde over tid. Det som er å beklage, er at kurs i Rett førstevalg ikke var blant svaralternativene i undersøkelsen om våren. Det kunne ha gitt en annen svarfordeling enn den vi finner i tabell 4.2.

⁹ I gjennomsnitt har elevene vært med på 5,7 tiltak. 60 prosent av elevene har vært med på seks eller flere av de åtte tiltakene det er spørsmål om.

Tabell 4.2 Viktigste kilde for kunnskap om videregående opplæring.

	Høst 2005: Fra hvilke kilder har du din kunnskap om videregående		Vår 2006: Fra hvilke kilder har du din kunnskap om videregående	
	Antall	Andel	Antall	Andel
Foreldre	44	14 %	31	10 %
Søsken	22	7 %	23	7 %
Venner	33	11 %	38	12 %
Kontaktlærer	11	4 %	12	4 %
Andre lærere	8	3 %	2	1 %
Internett	19	6 %	17	5 %
Utdanningsmesser	26	8 %	39	13 %
Rådgiver på ungdomsskolen	107	34 %	114	37 %
Rådgiver i videregående	7	2 %	6	2 %
Skriftlig informasjon	21	7 %	17	5 %
Annet	14	4 %	13	4 %
Sum	312	100 %	309	100 %

Rådgiver på ungdomsskolen er i særklasse viktigst som informasjonskilde. Når vi undersøker sammenhengen mellom hvilken informasjonskilde som er viktigst og følelsen av å være godt orientert, finner vi ingen distinkte mønstre.

Selv om de ulike informasjonskildenes betydning er relativt stabil over tid når vi ser hele utvalget under ett, er dette slett ikke tilfellet når vi går inn på individplanet. Det viser seg nemlig at så mange som 63,5 prosent oppgir en annen informasjonskilde som viktigst om våren enn det de gjorde om høsten.

Tabell 4.3 Viktigste kilde for informasjon våren 2006 etter om viktigste informasjonskilde var den samme om våren som om høsten.

	Samme informasjonskilde viktigst høst og vår?		
	Ja	Nei	Alle
Foreldre	14 %	8 %	10 %
Søsken	7 %	8 %	7 %
Venner	11 %	13 %	12 %
Kontaktlæreren min	1 %	6 %	4 %
Andre lærere		1 %	1 %
Internett	4 %	7 %	5 %
Utdanningsmesser	5 %	17 %	13 %
Rådgiver på ungdomsskolen	54 %	27 %	37 %
Rådgiver i videregående opplæring	1 %	3 %	2 %
Skriftlig informasjon	3 %	7 %	5 %
Annet	1 %	6 %	4 %
Sum	100 %	100 %	100 %
Antall	(n=114)	(n=198)	(N=312)

Det viser seg at de som har oppgitt samme kilde som viktigst i langt høyere grad enn de som oppgir en annen kilde om våren enn om høsten, oppgir rådgiver på ungdomsskolen.

Hvordan dette skal tolkes er ikke godt å si, og det kan være grunn til å være forsiktig med å legge så mye i disse svarene. Spørsmålsformuleringen kan være noe uheldig ved at det for mange elever vil være vanskelig å velge ut den viktigste informasjonskilden blant flere som kanskje oppfattes som likeverdige. Dermed kan det bli litt tilfeldig hva den enkelte svarer, mens svarfordelingen for hele utvalget sett under ett kan gi et mønster som er stabilt over tid. Igjen må vi understreke at kurs i Rett førstevalg var utelatt som svaralternativ våren 2006, noe som kan ha betydning for svarfordelingen.

5 Andre resultater fra nettundersøkelsene

Vi vil i dette kapitlet gi en summarisk presentasjon av resultatene fra de delene av nettundersøkelsene som er benyttet i forbindelse med analysene som er presentert i de tidligere kapitlene. Dette gjelder bakgrunnsspørsmål og holdningsspørsmål. Ettersom det er snakk om et meget høyt antall spørsmål, er det ikke innenfor dette prosjektets ressursramme plass for en fullstendig dokumentasjon og analyse av alle svarene. Bakgrunnsspørsmålene vil bli presentert med fullstendige svarfordelinger, mens vi for holdningsspørsmålene vil benytte figurer som gjengir gjennomsnittverdier og spredningsmål. I tillegg finnes det vedleggstabeller for mer nøyaktig dokumentasjon av resultatene.

5.1 Bakgrunnsopplysninger

Vi vil i dette underkapitlet beskrive utvalgets sammensetning med hensyn til de bakgrunnskjennetegnene vi har tilgang til. Vi vil i denne sammenhengen begrense utvalget til å gjelde de elevene som har besvart begge nettundersøkelsene.

Tabell 5.1 Kjønn

	Kjønn oppgitt i spørreskjema ¹⁰	
	Antall	Andel
Jente	159	52,1 %
Gutt	146	47,9 %
Sum	305	100,0 %

305 av de 312 elevene har oppgitt kjønn i spørreskjemaet. Av disse er 52,1 prosent jenter, noe som kan tyde på at svarprosenten er noe høyere blant jentene enn blant guttene. Dette er helt i tråd med de generelle erfaringene fra undersøkelser blant ungdom.

¹⁰ Det viser seg å være fullt samsvar mellom opplysningene fra spørreskjemaet og det vi finner i søkerdataene. Av de sju som ikke har oppgitt kjønn i spørreskjemaet er fem gutter og to jenter.

Tabell 5.2 Elevens, mors og fars fødeland

	Elevens fødeland		Mors fødeland		Fars fødeland	
	Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel
Ikke svart	1	0,3 %	1	0,3 %	2	0,6 %
Norge	280	89,7 %	258	82,7 %	247	79,2 %
Norden utenfor Norge	5	1,6 %	8	2,6 %	11	3,5 %
Vest-Europa utenfor Norden, USA, Canada, Austr. New Zealand	2	0,6 %	6	1,9 %	6	1,9 %
Øst-Europa, Baltikum, Russland, tidl Sovjetunion	1	0,3 %	1	0,3 %	2	0,6 %
Tyrkia, Nord-Afrika, Midt-Østen, Iran, Irak, Afghanistan, Pakistan	14	4,5 %	21	6,7 %	26	8,3 %
Vietnam, Thailand, India, Bangladesh, Sri Lanka	5	1,6 %	12	3,8 %	12	3,8 %
Asia for øvrig	2	0,6 %	4	1,3 %	4	1,3 %
Afrika sør for Sahara	1	0,3 %				
Sør-Amerika, Mellom-Amerika eller Karibia	1	0,3 %	1	0,3 %	2	0,6 %
Sum	312	100,0 %	312	100,0 %	312	100,0 %

En av ti blant elevene er ikke født i Norge, mens det gjelder 17 prosent av mødrene og 21 prosent av fedrene. Knappt halvparten av dem som har bakgrunn fra andre land enn Norge kommer fra området som strekker seg fra Nord-Afrika gjennom Midt-Østen til Pakistan.

Tabell 5.3 Botid i Norge

	Bodd i Norge hele livet	
	Antall	Andel
Hele livet	303	97,1 %
Kortere	9	2,9 %
Sum	312	100,0 %

Mens en av ti er født i annet land enn Norge, svarer 97 prosent at de har bodd i Norge hele livet. Her er det tilsynelatende en motsetning, men det er rimelig å tolke svarene som at de som ikke er født i Norge for en stor del har vært svært unge da de kom hit slik at botiden i utlandet er uten betydning for dem.

Tabell 5.4 Hvem bor du sammen med?

	Hvem bor du sammen med	
	Antall	Andel
Begge foreldrene mine	211	67,8 %
Bare mor	24	7,7 %
Bare far	7	2,3 %
Litt hos hver	35	11,3 %
Mor og stefar /samboer	26	8,4 %
Far og stemor/samboer	3	1,0 %
Andre slektninger	2	,6 %
Fosterhjem	2	,6 %
Annet	1	,3 %
Sum	311	100,0 %

68 prosent av elevene bor sammen med begge foreldre, 21 prosent bor hos en av foreldrene eller litt hos hver, mens 9 prosent bor sammen med en av foreldrene og dennes nye partner. Når eleven ikke bor sammen med begge sine biologiske foreldre, eller litt hos hver, er det i fem av seks tilfelle mor han eller hun bor sammen med. Funnene stemmer for øvrig godt med det som er dokumentert i sammenliknbare undersøkelser (Markussen 2003).

Tabell 5.5 Mors og fars utdanning

	Nei	Ja	Ubesvart/vet	Sum
			ikke	
Har faren din gått på yrkesskole	24 %	29 %	46 %	100 %
Har faren din gått på gymnas eller allmennfag	17 %	41 %	42 %	100 %
Har faren din studert	22 %	31 %	47 %	100 %
Har moren din gått på yrkesskole	28 %	25 %	47 %	100 %
Har moren din gått på gymnas eller allmennfag	15 %	44 %	42 %	100 %
Har moren din studert	25 %	28 %	47 %	100 %

Andelen som ikke kan svare på spørsmålene om foreldrenes utdanning er svært høye, og dette viser betydningen av å basere seg på registerdata for opplysninger av denne typen. 29 prosent oppgir at mor har studert, mens 32 prosent svarer at far har studert. Tall for befolkningens høyeste fullførte utdanning fra SSB viser at 35 prosent av mennene og 34 prosent av kvinnene mellom 40 og 59 år i Akershus har høyere utdanning, mens bare 12 prosent av begge kjønn har grunnskole som høyeste fullførte utdanning¹¹. Samsvaret mellom tallene er dermed ganske godt, og vi kan benytte elevenes svar som grove indikatorer på foreldrenes utdanningsnivå.

Tabell 5.6 Mors og fars yrkesaktivitet

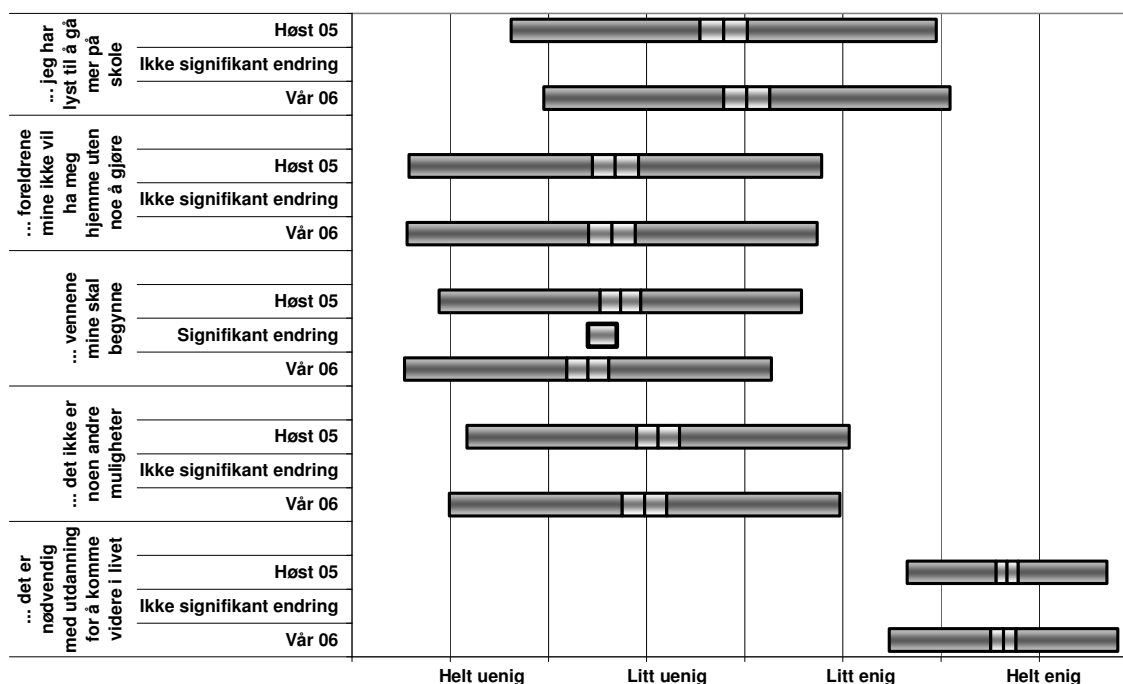
	Er mor i arbeid		Er far i arbeid	
	Antall	Andel	Antall	Andel
Nei	54	17 %	20	6 %
Ja	253	82 %	280	90 %
Vet ikke	2	1 %	10	3 %
Sum	309	100 %	310	100 %

Storparten av fedrene og mødrene er i arbeid, og andelen er i samsvar med hva vi kan forvente. Vi vet ikke her hva som ligger bak svaret ”nei”, om det dreier seg arbeidssøkende, trygdede eller hjemmeværende.

5.2 Motiver for å søke videregående opplæring

Det er stilt fem spørsmål om hovedmotiv for å søke videregående opplæring, og spørsmålene er formulert som påstander som eleven skal si seg enig eller uenig i. De seks spørsmålene er benyttet i begge nettundersøkelsene. Figur 5.1 viser resultatene.

¹¹ Statistisk sentralbyrås statistikkbank. Emne: 04 Utdanning. Tabell: 04234: Personer 16 år og over, etter kjønn, alder, høyeste fullførte utdanningsnivå og fagfelt (F) 2004.

Figur 5.1 "Jeg søker fordi..." Grad av enighet med fem utsagn om motiver for å søke videregående opplæring høsten 2005 og våren 2006. Gjennomsnittsverdi, konfidensintervall på 95 prosent nivå og standardavvik.

Figuren viser resultatene for begge nettundersøkelsene og viser dessuten om det har vært signifikante endringer fra høsten til våren. Gjennomsnittsverdien er den vertikale streken midt på den liggende søylen. De lysegrå smale feltene rundt gjennomsnittet viser konfidensintervallet, eller den statistiske usikkerheten, mens de mørkegrå bredere feltene viser standardavviket.¹²

Den eneste påstanden som elevene er nærmest unisont enig i er at det er nødvendig med utdanning for å komme videre i livet. Gjennomsnittsverdien ligger helt opp mot maksimum som er 'Helt enig'. For de andre påstandene finner vi langt større spredning i svarene. Å søke videregående opplæring fordi man har lyst til å gå mer på skole er en påstand det er svært delte meninger om. Gjennomsnittsverdien ligger her omtrent midt på treet og spredningen er svært stor, dvs at her er det mange som er uenige og mange som er enige i påstanden. Når det gjelder de tre andre påstandene heller gjennomsnittet klart mot å være uenig. Dette gjelder både at man ikke ser andre muligheter, at foreldrene ikke vil ha sønnen eller datteren gående hjemme uten noe å gjøre og at venner skal begynne i videregående. Det siste spørsmålet er det som trekker mest mot uenig, og er dessuten det eneste der vi finner en signifikant endring fra høsten til våren.

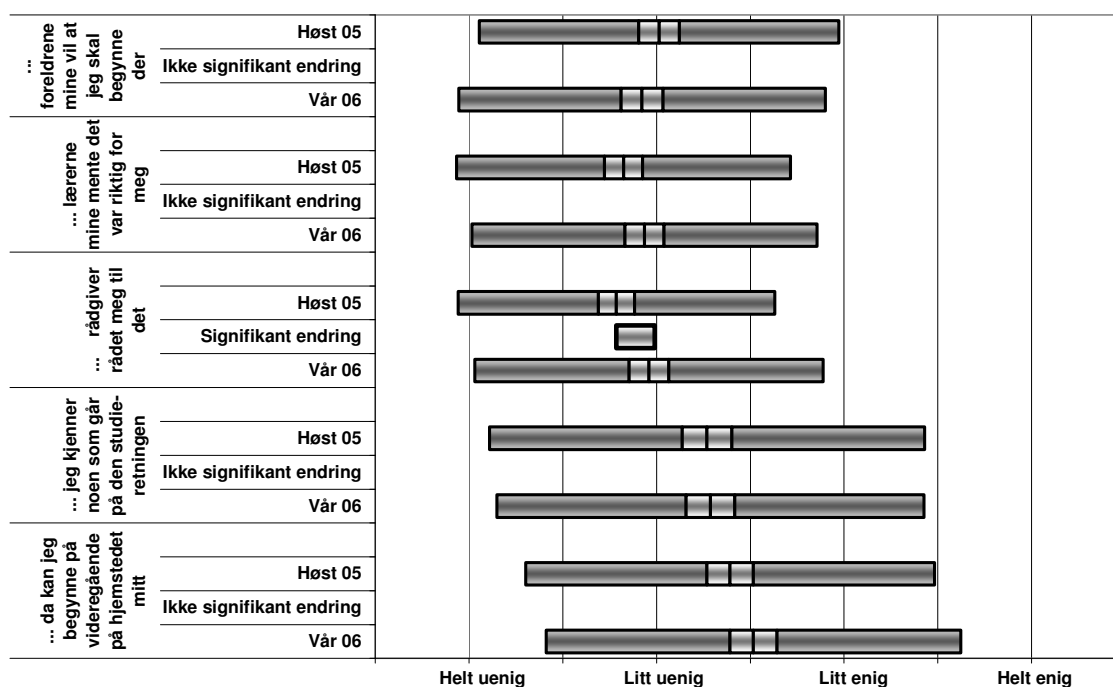
Identiske spørsmål ble stilt til et utvalg på nærmere 10.000 10. klassinger i sju østlandsfylker våren 2002 i forbindelse med prosjektet Bortvalg og kompetanse

¹² Konfidensintervallet viser den statistiske usikkerheten rundt gjennomsnittsverdien. Det er 95 prosent sannsynlighet for at gjennomsnittsverdien vil befinne seg innenfor konfidensintervallet som vises i figuren. Standardavviket angir spredningen i materialet. Under forutsetning av normalfordeling vil ca 70 prosent av observasjonene befinne seg innenfor +/- 1 standardavvik fra gjennomsnittet.

(Markussen 2003). Svarmønstrene er helt tilsvarende, selv om det kan være en tendens til at utvalget fra Skedsmo kommune er noe mer motivert for å begynne på videregående. Mens 87 prosent av Skedsmo-ungdommene er helt enig i at det er nødvendig med utdanning for å komme videre i livet, var den tilsvarende andelen i Bortvalg og kompetanse 82 prosent. 54 prosent av Skedsmo-ungdommene er helt uenig i utsagnet om at de begynner fordi vennene skal begynne, mot 41 prosent i Bortvalg og kompetanse. 52 prosent av Skedsmo-ungdommene søker fordi de har lyst til å gå mer på skole, mot 45 prosent av de spurte i Bortvalg og kompetanse. Mye av dette skyldes trolig en lavere svarprosent i vårt prosjekt enn i Bortvalg og kompetanse, og det er helt som forventet at svarprosenten er lavest blant de elevene som er minst motivert for videre utdanning.

5.3 Motiver for førstevalget

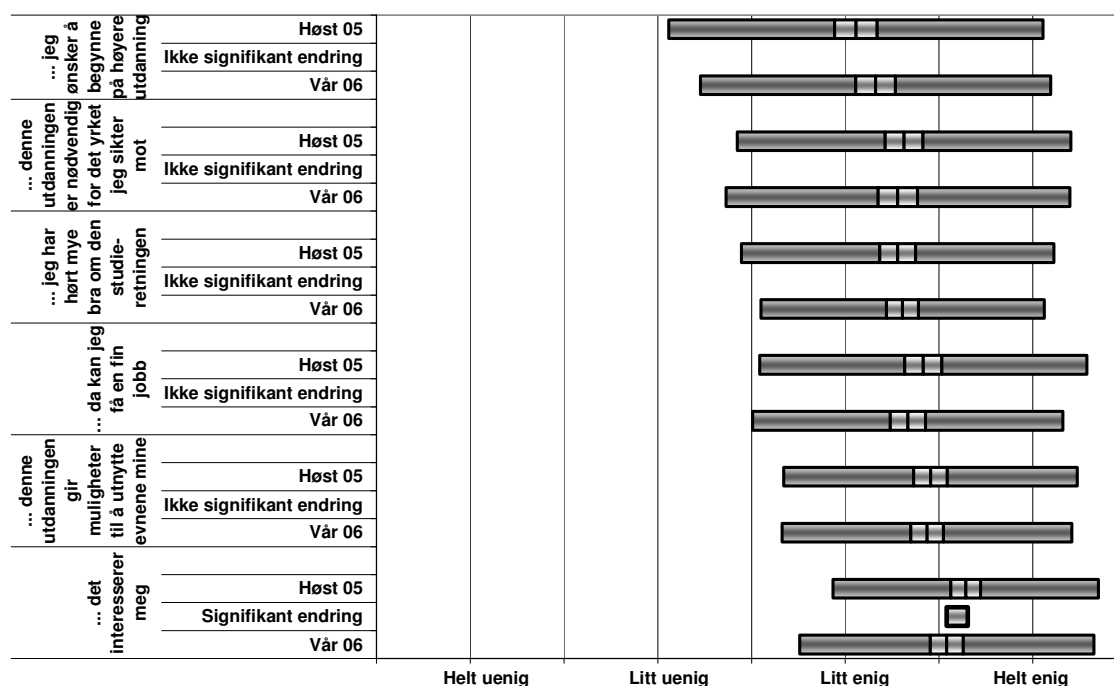
Elevene ble stilt i alt 16 ulike spørsmål om motiver for førstevalg av studieretning. Disse spørsmålene ble stilt både om høsten og om våren. Igjen er spørsmålene formet som utsagn der man skal svare i hvilken grad man er uenig eller enig.

Figur 5.2 "Førstevalg fordi....". Grad av enighet med fem utsagn om motiver for førstevalget i videregående opplæring høsten 2005 og våren 2006. Motiver knyttet til andres råd. Gjennomsnittsverdi, konfidensintervall på 95 prosent nivå og standardavvik.

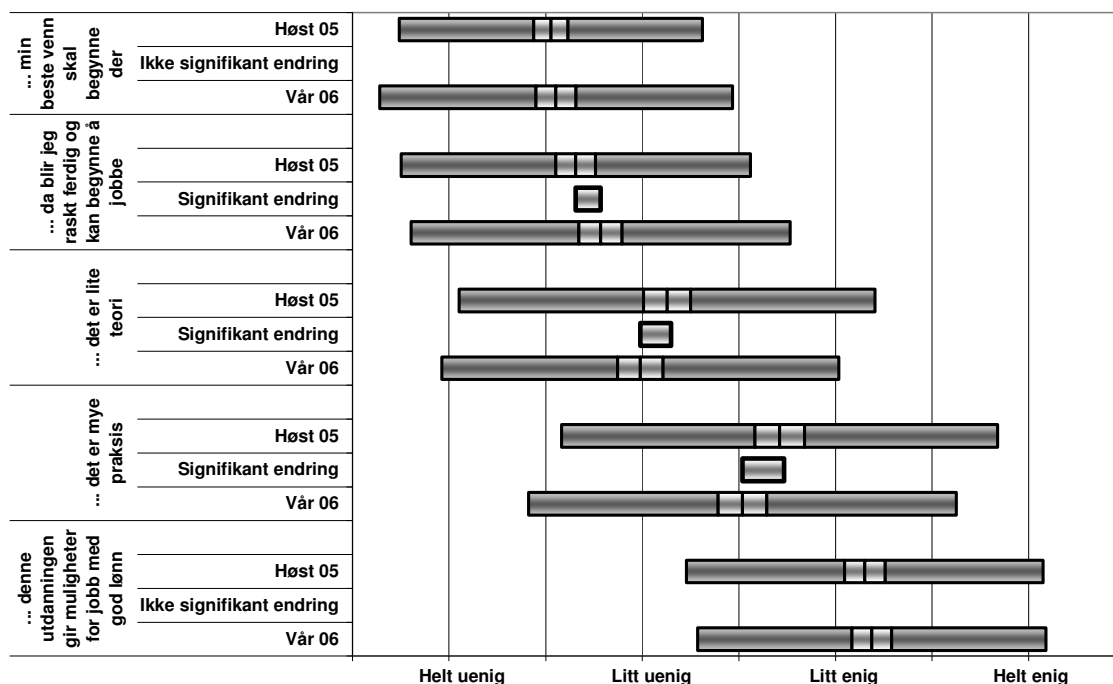
Fire av de fem motivene i figuren er knyttet til andres råd og oppfatninger. Selv om det er stor spredning rundt gjennomsnittsverdiene ligger disse fire motivene på den negative siden, det vil si at et flertall ikke er spesielt enig i utsagnene og at de dermed tillegges relativt liten vekt. Minst vekt tillegges råd fra lærer og rådgiver. Det er bare for utsagnet om rådgivers råd at vi finner en signifikant endring over tid ved at tendensen til uenigheten

med utsagnet har blitt litt mindre. Motivet om geografisk nærhet er et typisk ”midt på treet” utsagn. Her kommer elevene ut med en helt nøytral gjennomsnittsholdning og stor spredning rundt gjennomsnittet.

Figur 5.3 ”Førstevalg fordi...” Grad av enighet med seks utsagn om motiver for førstevalget i videregående opplæring høsten 2005 og våren 2006. Motiver knyttet til interesser, evner og fremtidig utdanning og yrke. Gjennomsnittsverdi, konfidensintervall på 95 prosent nivå og standardavvik.

Svært mange har motiver knyttet til interesser, evner og fremtidig utdanning og yrke. Gjennomsnittet ligger dermed på ”Litt enig” eller høyere for alle seks utsagnene. Spesielt høy er verdien for utsagnet ”Førstevalg fordi det interesserer”, selv om det her er en signifikant nedgang i gjennomsnittsverdien fra høsten til våren.

Figur 5.4 "Førstevalg fordi..." Grad av enighet med fem utsagn om motiver for førstevalget i videregående opplæring høsten 2005 og våren 2006. Motiver knyttet til utdanningens innhold og varighet. Gjennomsnittsverdi, konfidensintervall på 95 prosent nivå og standardavvik.

Motivene i figuren er karakteristisk for ungdom som ønsker en praktisk rettet utdanning med utsikt til å komme raskt ut i arbeidslivet, gjerne med gode lønnsbetingelser. Det er særlig lønnsmotivet det er stor enighet om, mens det mer sideordnede motivet om at venner skal begynne i samme utdanning har liten betydning. Det er ellers grunn til å merke seg at ønsket om å komme raskt i jobb har økt betydning, selv om dette ikke er et utsagn særlig mange er enig. Utsagnene om lite teori og mye praksis har minsket oppslutning over tid. Vi skal siden se nærmere på disse utsagnene og undersøke om det er en sammenheng mellom endring i standpunkt her og erfaringer med veiledning og rådgivning.

5.4 Ønsker og forventninger

To spørsmål gjelder ønske om gjøremål og forventninger om egen innsats i videregående opplæring.

Tabell 5.7 Ønsket gjøremål høsten 2005 og våren 2006.

	Høst 2005: Dersom du fikk velge fritt, Hva vil du helst gjøre neste år		Vår 2006: Dersom du fikk velge fritt, hva vil du helst gjøre neste år?	
	Antall	Andel	Antall	Andel
Ta meg et friår	13	4 %	14	5 %
Få meg en jobb	22	7 %	29	9 %
Gå på folkehøgskole	9	3 %	8	3 %
Reise eller være et år i utlandet	59	19 %	70	23 %
Begynne på videregående opplæring	205	67 %	186	61 %
Sum	308	100 %	307	100 %

Her skal elevene på fritt grunnlag, men innenfor rammen av fem oppgitte alternativer, fortelle om hva de aller helst ville gjøre etter at de var ferdig med grunnskolen. Det viser seg at bare to av tre primært ønsket å begynne på videregående opplæring da de ble spurt høsten i 10. klasse. Våren etter hadde andelen sunket til 61 prosent. Det mest attraktive alternativet var å reise eller være et år i utlandet, noe henholdsvis 19 og 23 prosent oppga.

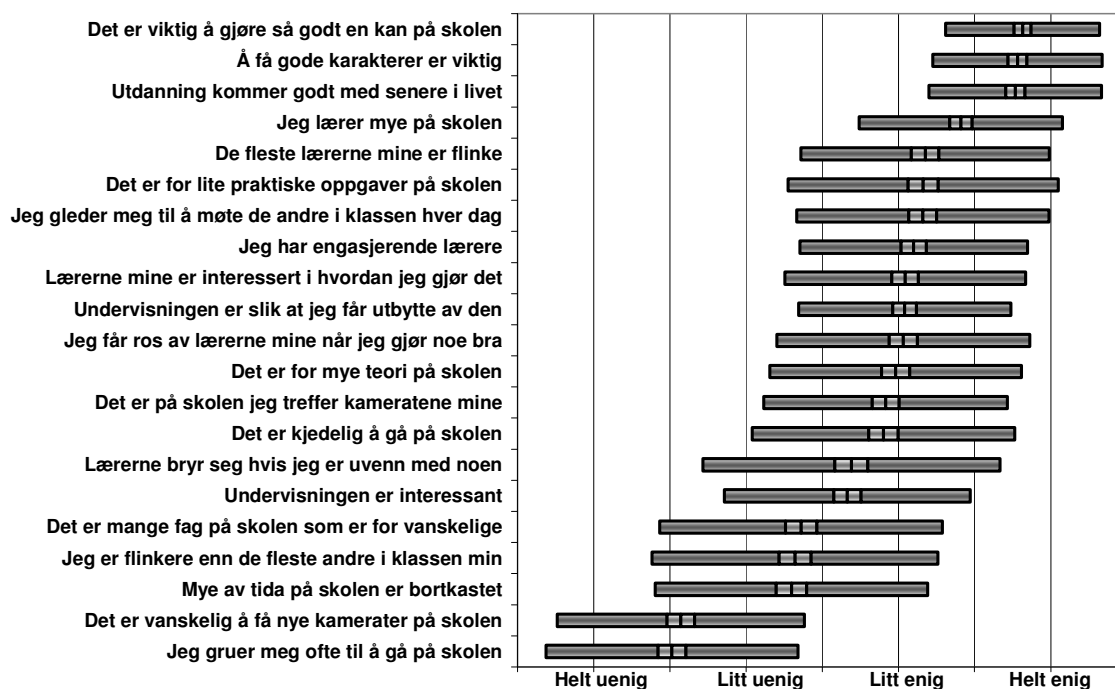
Tabell 5.8 Oppfatninger av egne forutsetninger for å fullføre videregående opplæring høsten 2005 og våren 2006.

	Høst 2005: Tror du at du kommer til å fullføre videregående opplæring?		Vår 2005: Dersom du begynner, tror du at du kommer til å fullføre videregående opplæring?	
	Antall	Andel	Antall	Andel
Nei	1	0 %	1	0 %
På vanlig tid, men med stryk i noen fag	14	5 %	16	5 %
Ja, og med bestått i alle fag	40	13 %	38	12 %
Ja, og med middels karakter i de fleste fag	131	42 %	153	50 %
Ja, og med gode eller svært gode karakterer	123	40 %	101	33 %
Sum	309	100 %	309	100 %

95 prosent tror de kommer til å fullføre videregående opplæring med bestått i alle fag. Fra høsten til våren synker andelen som tror de vil fullføre med gode eller svært gode karakterer fra 40 til 33 prosent. Her kan det nok være at elevene over tid blir mer realistiske mht egne faglige presentasjoner. Det viser seg da også at det faktiske faglige nivået, målt i form av inntakspoeng til videregående opplæring, er betydelig sterkere korrelert med oppfatningen av egne forutsetninger målt om våren enn om høsten.

5.5 Erfaringer fra ungdomsskolen

I den nettbaserte undersøkelsen høsten 2005 ble elevene bedt om å ta stilling til 21 forskjellige utsagn som gjelder opplevelse av skolehverdagen og utdanningen generelt. Figur 5.5 viser gjennomsnittsverdiene for hvert av utsagnene rangert etter grad av enighet.

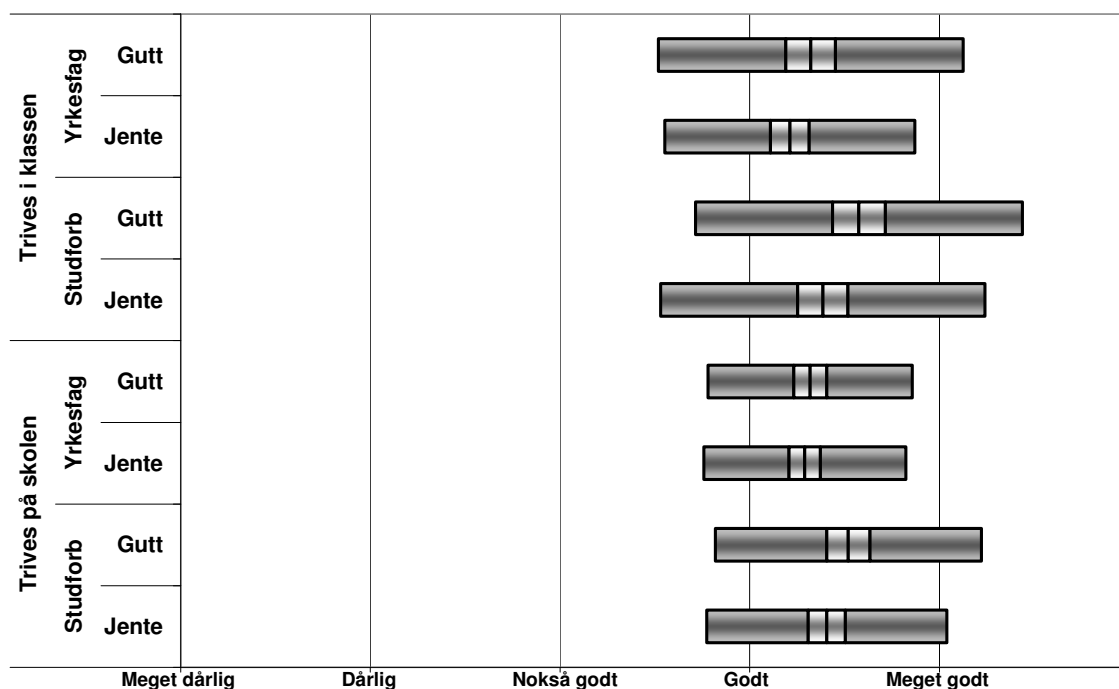

Figur 5.5 Grad av enighet med 25 utsagn om erfaringer fra skolehverdagen. Gjennomsnittsverdi, konfidensintervall på 95 prosent nivå og standardavvik.

De utsagnene flest sier seg enig i er de som gjelder ambisjoner, innsats og betydningen av utdanning for mulighetene en får senere i livet. Det er en nærmest unison enighet med de tre første utsagnene. Elevene ser også ut til å være relativt godt tilfreds med læringsutbyttet. Selv om de fleste er fornøyd med lærerne, er det likevel mye større spredning i svarene her. Dette gjelder i enda større grad for innslaget av praktiske oppgaver.

Det utsagnet som der er størst strid om er at lærerne bryr seg om elevene er uvenner. Her er gjennomsnittsverdien omtrent midt på treet og spredningen større enn for noen av de andre utsagnene. Dette indikerer at elevene har svært ulik erfaring når det gjelder akkurat dette.

To utsagn skiller seg ut ved at de fleste er klart uenige. Det gjeldet utsagnene om at det er vanskelig å få kamerater og at eleven gruer seg til å gå på skolen. Dette er indikasjoner på at de aller fleste føler seg trygge og er godt integrerte. En hovedkonklusjon av figur 5.5 kan være at elevene ser nytten av utdanning og at de stort sett har det bra på skolen.

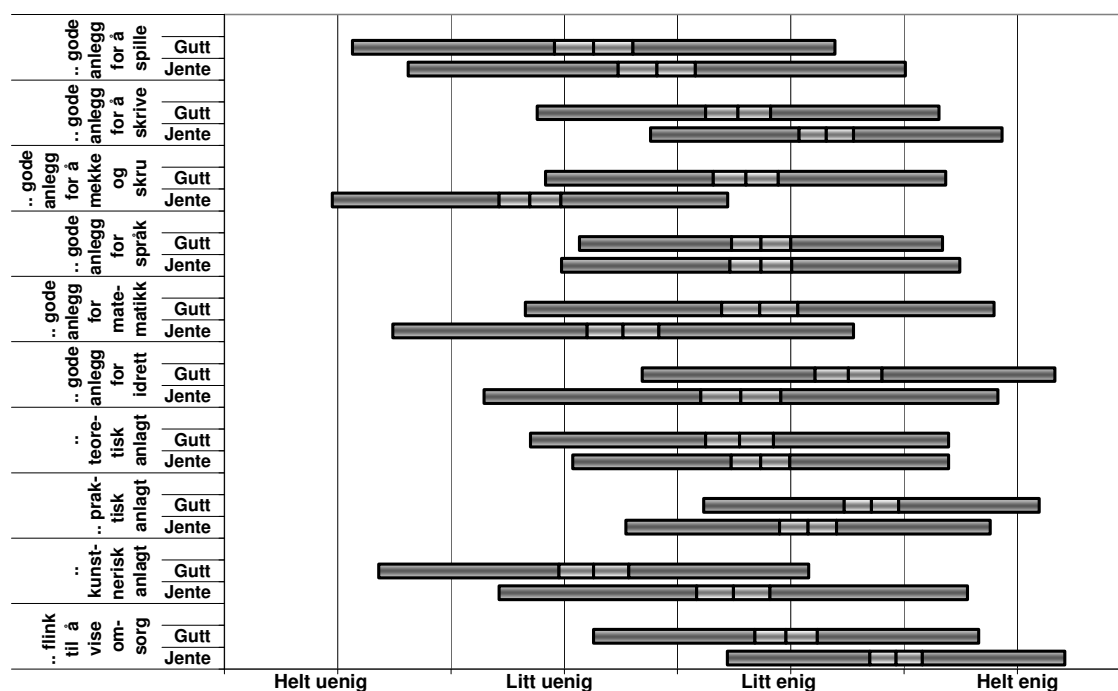

Figur 5.6 Trivsel på skolen og i klassen for gutter og jenter etter førstevalg av studieretning høsten 2005. Gjennomsnittsverdi, konfidensintervall på 95 prosent nivå og standardavvik.

På spørsmål om hvordan elevene trives i klassen og på skolen høsten 2005 svarte et stort flertall at de trives godt eller meget godt. Når vi bryter ned på fire grupper etter kjønn og hvilket førstevalg de har ved søkning til videregående opplæring, ser vi at det er små forskjeller mellom gruppene. Det er imidlertid en tendens til at meningene er noe mer delt blant elever som tar sikte på studieforberedende opplæring enn blant dem som søker yrkesfag. Det er også noe mer delte meninger om trivselen i klassen enn trivselen på skolen. Høyest gjennomsnittsskår finner vi når det gjelder trivselen i klassen blant gutter som tar sikte på studieforberedende opplæring, men her er samtidig meningene mest delt. Lavest verdi finner vi for trivsel i klassen blant jenter som søker yrkesfag. Resultatene samsvarer god med det som dokumenteres i en studie av elever i sju østlandsfylker (Markussen et al 2006:274).

5.6 Oppfatning av egne evner og arbeidsinnsats

Elevene ble høsten 2005 stilt 10 spørsmål om hva de mener de er flink til.

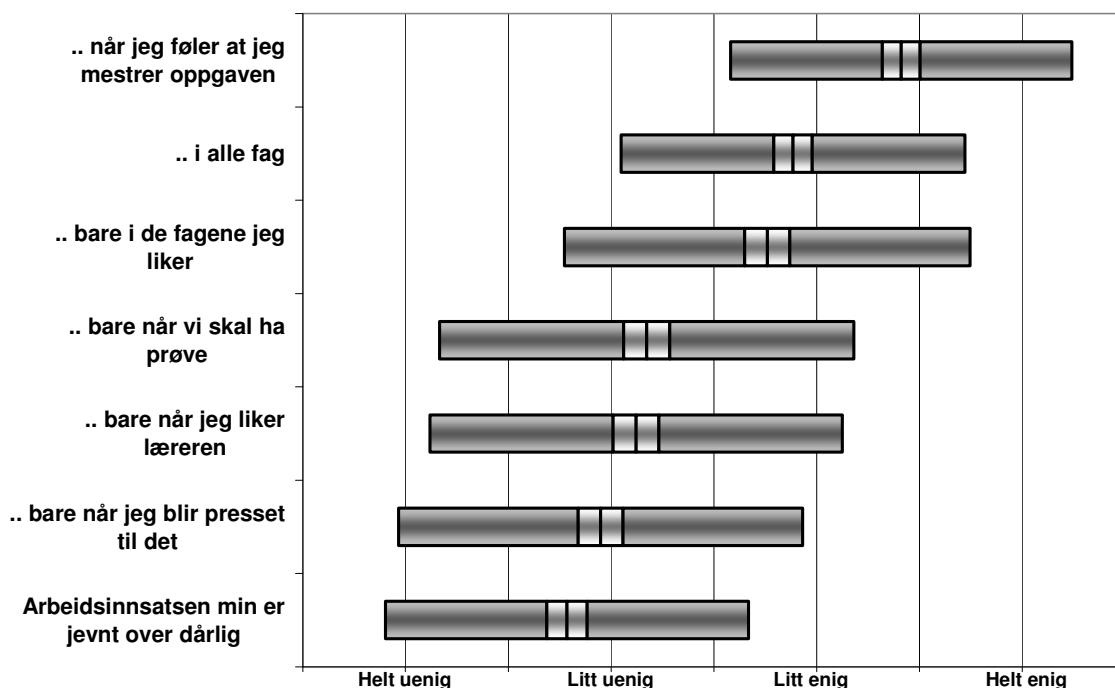
Figur 5.7 "Jeg er flink til å...." Elevenes egen vurdering av evner og anlegg høsten 2005. Gutter og jenter. Gjennomsnittsverdi, konfidensintervall på 95 prosent nivå og standardavvik.

Siden dette er en type spørsmål som skiller jenter og gutter, gjengir vi verdiene for begge kjønn. Det er bare to av ti egenskaper hvor jenter og gutter kommer likt ut, og det gjelder anlegg for språk og å være teoretisk anlagt. Den største forskjellen finner vi når det gjelder anlegg for å mekke og skru, som mange gutter er fortrolig med, mens dette er langt mindre vanlig blant jentene. Også når det gjelder anlegg for matematikk og idrett har guttene en betydelig sterkere egenvurdering enn jentene, mens forskjellen i guttenes favør er mindre når det gjelder å oppfatte seg selv som praktisk anlagt.

Jentene oppfatter at de har anlegg for omsorg i betydelig større grad enn guttene, men dette er likevel en type evner som flertallet både blant guttene og jentene mener at de har. Også kunstneriske anlegg er noe jentene i større grad mener de har enn guttene, mens forskjellene i jentenes favør er langt mindre for å skrive og å spille et instrument eller synge.

I sum har jenter og gutter omtrent samme oppfatning av egne evner. Når vi summerer verdien på de ti spørsmålene, er det ingen signifikant forskjell mellom dem. Både når det gjelder gjennomsnittsskårer for de enkelte egenskapene og forskjellen mellom jenter og gutter, samsvarer resultatene for øvrig godt med det en annen nylig publisert studie viser (Markussen et. al 2006:264-265).

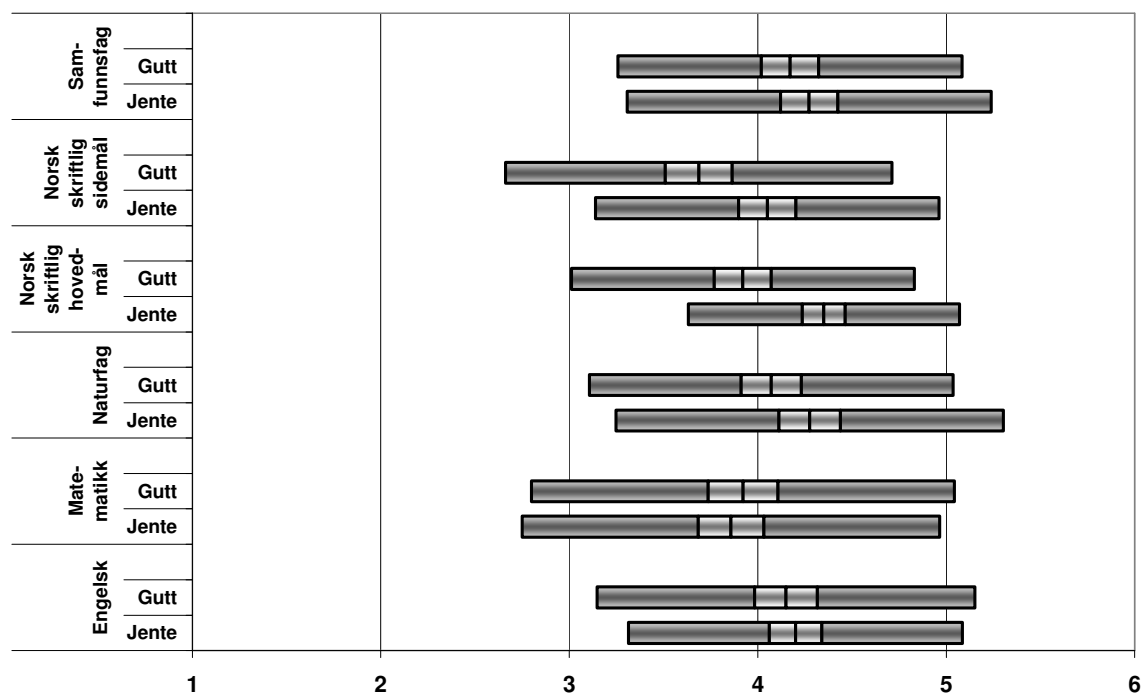
Elevene ble også bedt om å vurdere sin egen arbeidsinnsats på skolen.

Figur 5.8 "Jeg arbeider godt..." Elevenes egen vurdering av egen arbeidsinnsats høsten 2005. Gjennomsnittsverdi, konfidensintervall på 95 prosent nivå og standardavvik.

Flertallet mener at de arbeider godt når de føler at de mestrer oppgaven, mens det er mer delte meninger når det gjelder å jobbe godt i alle fag. Det er faktisk like stor enighet om utsagnet om å jobbe godt bare i de fagene en liker. Her er til gjengjeld spredningen stort og meningene svært delte. Det samme gjelder å jobbe godt bare når man skal ha prøve eller bare når man liker læreren. Mindretallet er enig i at de arbeider godt bare under press, og utsagnet om at arbeidsinnsatsen jevnt over er dårlig samler ikke veldig stor oppslutning.

Heller ikke på det spørsmålet skiller elevene fra Skedsmo seg nevneverdig fra det vi finner blant andre elever på Østlandet. Det eneste unntaket er at noen flere er enig i utsagnet om å jobbe best underpress (Markussen et al 2006:284).

Figur 5.9 Elevenes egen rapportering av standpunktkarakterer fra 9. klasse. Gutter og jenter. Gjennomsnittsverdi, konfidensintervall på 95 prosent nivå og standardavvik.

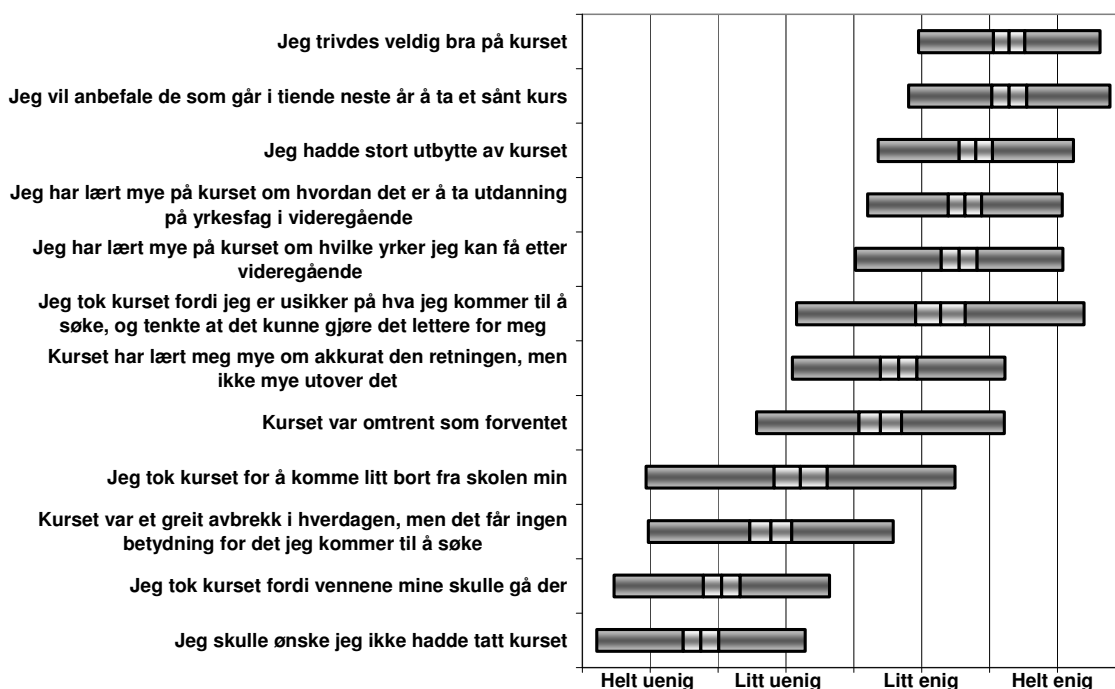
Den betydelige kjønnsforskjellen i egenvurdering av evner for matematikk avspeiles ikke på noen måte i karakterene, selv ikke når de er egenrapportert. Forskjellen mellom gutter og jenter er ubetydelig. Heller ikke når det gjelder engelsk, naturfag og samfunnsfag er det kjønnsforskjeller av betydning. Jentene oppnår derimot betydelig bedre resultater enn guttene i begge målformer i norsk, og det samsvarer bra med egenvurderingen av egne evner til å skrive.

6 Brukerundersøkelse av kurs i Rett førstevalg

6.1 Begrenset mulighet til å koble undersøkelsene

Vi har mottatt utfylte spørreskjemaer fra i alt 130 elever som har fulgt kurset i Rett førstevalg. Som vi har vist i kapittel 2, har langt fra alle disse elevene deltatt i de to undersøkelsene som ble gjennomført på internett høsten og våren i 10. klasse. Bare 71 elever har deltatt i alle tre undersøkelser, og dette gjør det lite meningsfylt å kombinere informasjonen fra kursundersøkelsen med de to andre undersøkelsene. Ettersom kursundersøkelsen ikke inneholdt noen bakgrunnsinformasjon, kan vi ikke skille mellom ulike grupper av elever, bortsett fra hvilken skole de gikk på og hva slags kurs i Rett førstevalg de fulgte. Ettersom utvalget er lite og elevene på de enkelte kursene og skolene er enda færre, er mulighetene til å bryte ned materialet etter kurs og skole svært begrenset¹³. Vi vil derfor i dette kapitlet stort sett begrense oss til en summerisk gjennomgang av hovedresultatene i undersøkelsen.

6.2 Trivsel og utbytte

Figur 6.1 Grad av enighet med 12 utsagn om erfaringer fra kurs i Rett førstevalg. Gjennomsnittsverdi, konfidensintervall på 95 prosent nivå og standardavvik.

¹³ Fordelingen på kursene var som følger: Elektrofag: 17; Maskinfag og kjøretøy: 15; Hotell- og næringsmiddelfag: 22; Trearbeid: 3; Byggfag: 20; Frisør: 19; Helse- og sosialfag: 15; Media og kommunikasjon: 7; Service og samferdsel: 8.

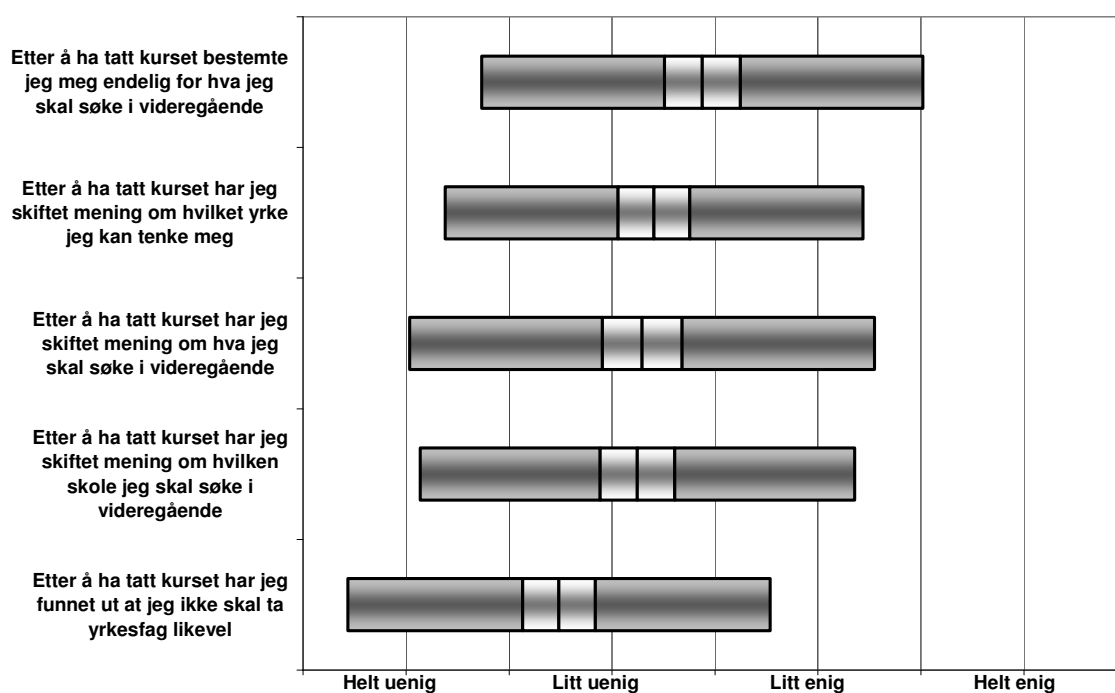
Kursdeltakerne ble stilt i alt 12 generelle spørsmål utformet som utsagn om hvordan de hadde det på kurset, hvorfor de deltok og hva slags utbytte de hadde av det. Figuren viser i hvilken grad de 130 elevene var enig i utsagnene de skulle ta stilling til.

Så godt som alle er enig i utsagnet om at de trivdes veldig bra på kurset og at de vil anbefale andre 10. klassinger å ta et sånt kurs. Også utsagnene om utbytte av kurset, om å lære hva yrkesfag innebærer og hvilke yrker man kan få, har svært stor oppslutning. Når det gjelder utsagnet om at kurset kunne gjøre det lettere å søke, er det større uenighet. Selv om 50 prosent er helt enig i utsagnet er samtidig en av fire uenig. Utsagnene om at man har lært mye om retningen og at kurset var omtrent som forventet er det svært mange som er litt enig i.

Fire av de tolv utsagnene kommer ut med gjennomsnittsverdier som forteller at de fleste er uenige. Veldig få angrep på at de tok kurset, og i den grad vi i det hele tatt finner noe som er enig i dette utsagnet så har de fulgt kurs i elektrofag eller maskin og kjøretøy. Det er også ganske uvanlig å begynne på et kurs fordi venner skal gå der. Derimot er det en del som ser på kurset som et greit avbrekk fra hverdagen og en mulighet til å komme bort fra skolen. Særlig de som tok kurs i byggfag var enig i det siste utsagnet. For de øvrige utsagnene er det ingen forskjeller av betydning mellom elevene på de ulike kursene.

6.3 Kursets betydning for utdanningsplanene

Fem av utsagnene i undersøkelsen er formet slik at de skal gi indikasjoner på hvilken betydning kurset i Rett førstevalg kan ha for valg av utdanning, skole og yrke. Figuren viser at dette er utsagn der det er delte meninger blant elevene.

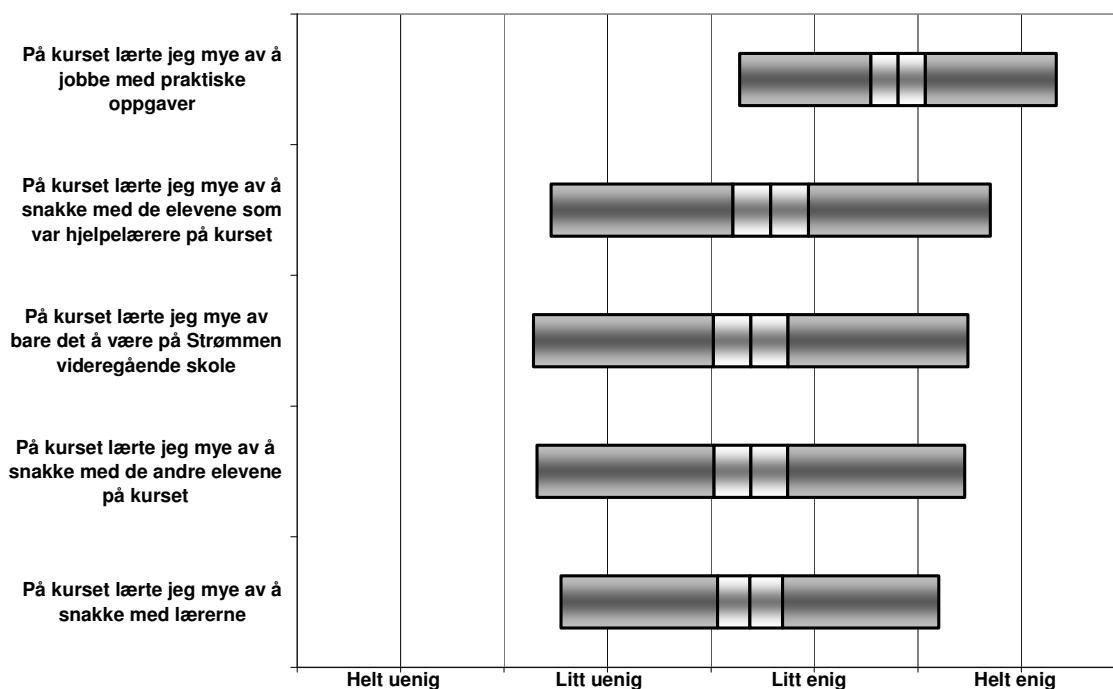
Figur 6.2 Grad av enighet med fem utsagn om kursets betydning for valg av utdanning. Gjennomsnittsverdi, konfidensintervall på 95 prosent nivå og standardavvik.

Mest delt er meningene om det første utsagnet, nemlig at kurset førte til at eleven bestemte seg endelig. Her er spredningen stor og gjennomsnittet ligger midt mellom enig og uenig. Hvis vi ser på fordelingen på de fire svarkategoriene, finner vi at den er 25, 27, 28 og 20 prosent (se vedleggstabell). For de fire øvrige utsagnene ligger tyngdepunktet på uenig-siden, mest for utsagnet om at det ikke er aktuelt å ta yrkesfag likevel, som 59 prosent er helt uenig i. For de tre siste utsagnene gjelder at 55-60 prosent er helt eller litt uenige. I den grad det er mulig å skille mellom de ulike kursene, finner vi en tendens til at de som har fulgt frisørkurset i noe større grad enn andre elever har skiftet mening om hva de skal søke i videregående, samtidig som de endelig har bestemt seg. Også byggfagselevne har i noe større grad bestemt seg endelig etter å ha tatt kurset.

Hvordan forholder så disse svarene seg til det vi vet om det faktiske søkemønsteret for elevene det gjelder? Ett av utsagnene er særlig relevant i denne sammenheng, nemlig: ”Etter å ha tatt kurset har jeg skiftet mening om hva jeg skal søke i videregående”. Vi har informasjon både fra brukerundersøkelsen og nettundersøkelsene og søkerinformasjon fra bare 71 elever. Svarfordelingen for disse 71 på det aktuelle spørsmålet er likevel omtrent som for alle de 130 kursdeltakerne som er med i brukerundersøkelsen. I alt 9 av de 71 er helt enig i utsagnet, mens 20 er delvis enig. Av de 9 som er helt enig viser det seg at 8 faktisk har skiftet førsteønske i løpet skoleåret. Blant de 20 som er litt enig, har 12 har skiftet førsteønske, mens 8 oppga det samme førsteønsket høsten 2005 som de ble registrert med i forbindelse med inntaket. Når man er ”litt enig” i utsagnet, men har holdt fast ved det opprinnelige førsteønsket, kan det kanskje tolkes som at man underveis i prosessen har vært inne på tanken om å søke noe annet, men så slått det fra seg.

6.4 Læringsutbytte og kommunikasjon

Fem spørsmål gjaldt hvor mye kursdeltakerne lærte av snakke med de andre på kurset, av praktiske oppgaver og bare det å være på Strømmen videregående skole.

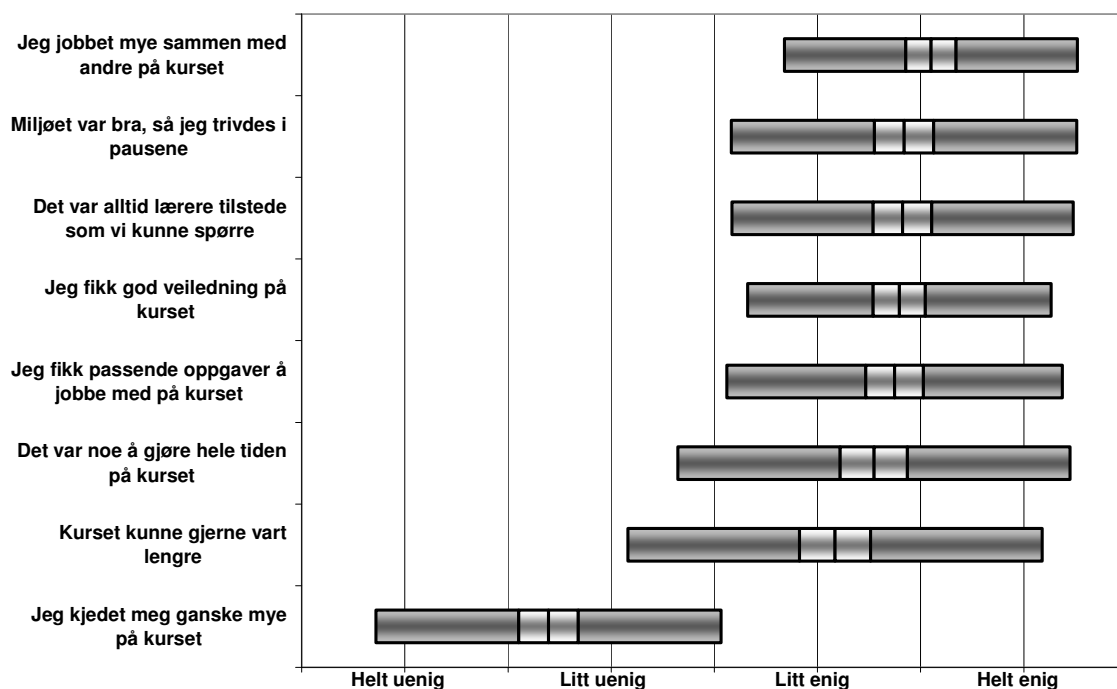
Figur 6.3 Grad av enighet med fem utsagn om læringsutbytte og kommunikasjon på kurset i Rett førstevalg. Gjennomsnittsverdi, konfidensintervall på 95 prosent nivå og standardavvik.¹⁴

Det er ganske delte meninger om fire av de fem utsagnene, mens enigheten er størst i forhold til det utbyttet man har av å jobbe med praktiske oppgaver. 55 prosent av kursdeltakerne er helt enig i dette utsagnet, mens 33 prosent er litt enige (se vedleggstabell). Elevene på kurset i byggfag hadde størst utbytte av å snakke med lærerne, mens elevene på helse og sosialfaglige kurs var minst enig i dette. Frisørkurset utmerket seg ved at elevene her hadde særlig stort utbytte av å snakke med hverandre og med elevinstruktørene.

6.5 Arbeidsmåter og miljø

Åtte utsagn som elevene skulle ta stilling til gjaldt hvilke arbeidsmåter og arbeidsmiljø.

¹⁴ Spørsmålsteksten for det midterste spørsmålet i figur 6.3 er ikke dekkende fordi det ble gitt kurs i Rett førstevalg ved flere skoler enn Strømmen videregående skole våren 2006. Resultatet må derfor tolkes med forbehold for at en del elever kan ha opplevd spørsmålet som irrelevant. På direkte spørsmål ble en del elever bedt om å besvare spørsmålet som at det gjaldt den skolen de hadde fulgt kurs ved.

Figur 6.4 Grad av enighet med åtte utsagn om arbeidsmåter og arbeidsmiljø på kurset i Rett førstevalg. Gjennomsnittsverdi, konfidensintervall på 95 prosent nivå og standardavvik.

Det er stor enighet om sju av de åtte utsagnene ved at mellom 76 og 91 prosent av elevene er litt eller helt enig (se vedleggstabell). Motsatt er det med utsagnet som er negativt formet. 82 prosent er helt eller litt uenig i dette utsagnet.

Elevene som fulgte kurset i maskin og kjøretøy er noe mer forbeholdne i forhold til en del av utsagnene enn elevene på de øvrige kursene. Dette gjelder både utsagnet om å ha noe å gjøre hele tiden, at lærer alltid er til stede og at kurset kunne ha vart lengre. De kjedet seg også noe mer enn elevene på de andre kursene. Elevene på helse- og sosialfaglige kurs syntes ikke alltid at de fikk passende oppgaver, lærer var heller ikke alltid til stede og de var ikke fullt så entusiastiske når det gjelder miljøet på kurset. Elevene på frisørkurset og på byggfaget jobbet særlig mye sammen med andre.

6.6 Hvem ga råd om å ta kurs i Rett førstevalg og hvilken betydning fikk kurset?

Ideen om å ta kurs i Rett førstevalg kommer ikke nødvendigvis fra eleven selv, noe tabellen viser.

Tabell 6.1 Kurs i Rett førstevalg: Hvem ga råd om å ta kurset?

	Ja
Jeg bestemte meg helt selv uten råd fra andre ¹⁵	40 %
Far og/eller mor rådet meg til å ta kurset	15 %
Kontaktlæreren min rådet meg til å ta kurset	12 %
Rådgiveren på ungdomsskolen rådet meg til å ta kurset	38 %
Eldre venner som går på yrkesfag rådet meg til å ta kurset	9 %
Noen jeg kjenner som tok slikt kurs i fjor rådet meg til å ta kurset	6 %
Andre rådet meg til å ta kurset	7 %

40 prosent har bestemt seg selv uten råd fra andre, mens 38 prosent peker på rådgiveren på ungdomsskolen. Foreldrene er også viktige rådgivere, sammen med kontaktlæreren. I kategorien "Andre" finner vi først og fremst venner og bekjente. Når vi slår denne kategorien sammen med 'Eldre venner som går på yrkesfag' ser vi at venner og bekjente er like viktige som foreldre.

Det siste spørsmålet i undersøkelsen lyder "Har kurset hatt noe å si for hva du kommer til å søke?".

Tabell 6.2 Kurs i Rett førstevalg: Kursets betydning for hva man skal søke?

	Har kurset hatt noe å si for hva du kommer til å søke?	
	Antall	Andel
Ja, fordi jeg har vært litt usikker, men fikk nå bekreftet at jeg har valgt riktig	59	46 %
Ja, fordi jeg fant ut at det jeg hadde planlagt å søke ikke er noe for meg	27	21 %
Nei, kurset spilte ingen rolle, jeg hadde bestemt meg og mener det samme nå	41	32 %
Sum	127	100 %

Mens nesten halvparten mener at kurset har gitt dem en bekreftelse på at de hadde valgt riktig, mener en av fem at kurset kan ha forhindret et feilvalg. For en av tre hadde ikke kurset noen betydning for valget. Hvis disse erfaringene er overførbare til tilsvarende kurs og til hele elevkullet, må vi kunne konkludere med at slike tiltak har et betydelig potensial for å forhindre feilvalg. De 27 elevene som trakk denne konklusjonen etter kurset utgjør omtrent 5 prosent av det samlede elevkullet på 524. Hvis andelen som kommer fram til at de bør gjøre et nytt valg er like høy for alle de anslagsvis 200 som var med på kurset, betyr det at 42 elever, eller 8 prosent av hele elevkullet, kan ha fått et svært nyttig korrektiv ved å delta på kurset. I tillegg kommer, nærmest som en bonus, at 46 prosent av kursdeltakerne, eller anslagsvis 18 prosent av hele elevkullet, får en bekreftelse på at de har valgt riktig.

¹⁵ Så mange som 73 prosent av kursdeltakerne har krysset av for alternativet ' Jeg bestemte meg helt selv uten råd fra andre'. Det viser seg imidlertid at nesten halvparten av disse også har krysset av for minst ett av de andre alternativene. Andelen på 40 prosent er derfor korrigert for dette.

Her, som for utsagnet om kurset betydning for hva man skal søke (se avsnitt 6.3), er det grunn til å sammenholde svarene fra brukerundersøkelsen med det vi finner når vi ser på svarene fra de samme elevene på de to nettundersøkelsene og søkeropplysninger. 11 av 69 sier at de etter kurset har funnet ut det de tenkte å søke ikke var noe for dem. 9 av disse 11 har faktisk endret førsteønske i løpet av skoleåret. På den annen side sier 34 at kurset har gitt dem en bekreftelse på at det de har valgt er riktig, og halvparten av disse har endret førsteønske fra høsten 2005 til endelige inntak. Det kan tolkes som at de var på vei mot en ny beslutning *for* kurset, og at kurset ga dem den endelige bekreftelsen på at beslutningen om å endre førsteønske var riktig.

Tabell 6.3 Kurs i Rett førstevalg: Kursets betydning for hva man skal søke og førstevalg.

Hvilket kurs i Rett førstevalg har du gått på?	Har kurset hatt noe å si for hva du kommer til å søke?			Sum
	Ja, fordi jeg har vært litt usikker, men fikk nå bekreftet at jeg har valgt riktig	Ja, fordi jeg fant ut at det jeg hadde planlagt å søke ikke er noe for meg	Nei, kurset spilte ingen rolle, jeg hadde bestemt meg og mener det samme nå	
Elektrofag	11	2	4	17
Maskinfag og kjøretøy	5	4	5	14
Hotell- og næringsmiddelfag	6	5	10	21
Trearbeid	2	1	0	3
Byggfag	12	1	7	20
Frisør	6	9	4	19
Helse- og sosialfag	6	1	7	14
Media og kommunikasjon	2	2	3	7
Service og samferdsel	5	2	1	8
Sum	55	27	41	123

Tabellen viser hvordan de elevene vi har kursopplysninger om fordeler seg når det gjelder den betydningen kurset kan ha hatt for deres utdanningsvalg. Fordi antallet er så lite, gir det ingen mening å prosentueres. Noen interessante funn er det likevel i tabellen, og de er uthevet. Å få bekreftet at valget var riktig synes å være særlig vanlig blant de elevene som gikk på kurs i elektrofag og byggfag. Frisørkurset, kursene i hotell- og næringsmiddelfag og i maskinfag og kjøretøy ser ut til å ha forhindret særlig mange feilvalg. Det var mange på kurs i hotell- og næringsmiddelfag og helse- og sosialfag som mener at kurset ikke spilte noen rolle for utdanningsvalget fordi de allerede hadde bestemt seg.

Elevene fikk anledning til å skrive inn kommentarer direkte i spørreskjemaet, og noen av disse gir gode illustrasjoner på kursets funksjon for å hindre feilvalg. En av deltakerne på frisørkurset svarer dette på hva som hadde vært best med kurset: "Nå veit jeg at jeg ikke skal bli frisør!". Den samme eleven ga kurset svært positive vurderinger, trivdes veldig bra, og var helt enig i utsagnene om stort utbytte av kurset og at det kan anbefales til andre 10. klassinger. For en annen elev var den viktigste lærdommen "at kokk er et veldig stressende yrke". Også her var vurderingen av kurset gjennomgående svært positiv, men den viktigste konklusjonen var likevel at kurset hadde hindret et feilvalg. En av deltakerne på kurset i maskinfag og kjøretøy konkluderte med "at mekanikk ikke er noe for meg" og også i dette tilfellet ble trolig et feilvalg forhindret. Denne eleven var imidlertid noe mer

forbeholden i sin vurdering av kurset, spesielt når det gjaldt tildeling av oppgaver, og dette kan kanskje ha bidratt til å gi et negativt inntrykk av utdanningen.

6.7 Konklusjoner fra brukerundersøkelsen

Brukerundersøkelsen viser at kurs i Rett førstevalg er blitt svært godt mottatt blant dem som deltok på kurset. De 130 elevene 92 prosent er helt eller litt enig i utsagnet om at de hadde stort utbytte av kurset, og nesten like mange vil anbefale de som går i tiende klasse neste år å ta et sånt kurs. At 73 prosent er helt enig i utsagnet om at de trivdes veldig bra på kurset understreker at dette ses på som et godt tiltak av 10. klassingene.

Når det gjelder betydningen av kurset for videre søkning, er meningene mer delte. Når vi sammenholder svarene på elevnivå fra brukerundersøkelsen med de andre undersøkelsene og søkeropplysningene, viser det seg at enkelte elever kanskje tar noe hardt i når de svarer på spørsmål om kursets betydning for videre utdannings- og yrkesvalg. Vi skal likevel ikke undervurdere kursets betydning når 16 prosent av deltakerne er helt enig i utsagnet om at de har skiftet mening om hva de skal søke, og det viser seg at disse faktisk *har* skiftet førsteønske i løpet av skoleåret.

Læringsmiljøet og læringsutbyttet på kurset blir også gjennomgående positivt vurdert. Et solid flertall mener at de fikk god veiledning, at lærere alltid var tilstede, at miljøet var bra, at de fikk oppgaver som passet, at det alltid var noe å gjøre og at de jobbet mye sammen med andre. Konklusjonen blir derfor at kurset har vært en svært positiv opplevelse for dem som deltok.

Nesten halvparten mener at kurset har gitt dem en bekreftelse på at de hadde valgt riktig, mens en av fem mener at kurset kan ha forhindre et feilvalg. Hvis disse erfaringene er overførbare til tilsvarende kurs og til hele elevkullet, må vi kunne konkludere med at slike tiltak har et betydelig potensial for å forhindre feilvalg. Overført til hele elevkullet betyr dette at feilvalg kan være forhindre for 8 prosent av kullet, mens 18 prosent har fått en bekreftelse på at de har valgt riktig, selv når bare 38 prosent deltok på kurset. Vi finner dermed langt større betydning av kurs i Rett førstevalg når vi spør elevene om deres erfaringer med kurset, enn når vi sammenlikner elever som har fulgt kurset med de som ikke har gjort det og benytter multivariate analyseteknikker for å se på sammenhengen mellom kurs i Rett førstevalg på den ene siden og søkerpreferanser, utdanningsambisjoner og grunnlag for valg. Opplysningene om endelig valg av utdanningsprogram kan vi ikke stille spørsmål ved. Det kan vi derimot når det gjelder elevenes subjektive vurdering av kursets betydning. Likevel behøver det ikke være noen motsetning mellom disse funnene. Vi må ha klart for oss at en betydelig andel av elevene endrer førsteønske i løpet av skoleåret, så mange som 38 prosent, og dette gjelder uansett om de følger kurset eller ikke. At de av kursdeltakerne som skifter førsteønske tillegger kurset betydning, er ikke overraskende, men det kan tenkes at de uansett hadde endret førsteønske.

Litteratur

Hatlevik, Ida Katrine Riksaasen (1999), *Bevisste og selvstendige utdanningsvalg: en teoretisk og empirisk studie. Hovedoppgave i pedagogikk*. Universitetet i Oslo, 1999.

Markussen, Eifred (2003), *Valg og bortvalg. Om valg av studieretning i og bortvalg av videregående opplæring blant 16-åringene i 2002. Første delrapport i prosjektet Bortvalg og kompetanse*. NIFU skriftserie 5/2003. Oslo: NIFU.

Markussen, Eifred (2006), Berit Lødding, Nina Sandberg og Nils Vibe, *Forskjell på folk – hva gjør skolen? Valg, bortvalg og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring blant 9749 ungdommer som gikk ut av grunnskolen på Østlandet våren 2002. Hovedfunn, konklusjoner og implikasjoner tre og et halvt år etter*. NIFU STEP rapport 3/2006. Oslo: NIFU STEP.

Statistisk sentralbyrå (2006), Statistikkbanken, Emne 04 Utdanning

Rett førstevalg (2006), Internettssider, <http://www.rettforstevalg.org>

Vedleggstabeller nettundersøkelser

Vedleggstabell 1 Motiver for å søke videregående opplæring

		Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig	Ubesvart	Sum
		5	4	28	275		312
Jeg søker fordi det er nødvendig med utdanning for å komme videre i livet	Høst	2 %	1 %	9 %	88 %		100 %
	Vår	3 %	1 %	8 %	87 %	2 %	100 %
		110	97	74	27	4	312
Jeg søker fordi det ikke er noen andre muligheter	Høst	35 %	31 %	24 %	9 %	1 %	100 %
	Vår	38 %	28 %	19 %	9 %	5 %	100 %
		138	89	65	16	4	312
Jeg søker fordi vennene mine skal begynne	Høst	44 %	29 %	21 %	5 %	1 %	100 %
	Vår	54 %	21 %	14 %	6 %	6 %	100 %
		82	84	81	61	4	312
Jeg søker fordi jeg har lyst til å gå mer på skole	Høst	26 %	27 %	26 %	20 %	1 %	100 %
	Vår	21 %	22 %	34 %	18 %	5 %	100 %
		166	57	53	32	4	312
Jeg søker fordi foreldrene mine ikke vil ha meg hjemme uten noe å gjøre	Høst	53 %	18 %	17 %	10 %	1 %	100 %
	Vår	51 %	19 %	15 %	10 %	5 %	100 %

Vedleggstabell 2 *Motiver for valg av utdanningsprogram i videregående opplæring*

		Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig	Ubesvart	Sum
		9	14	54	228	7	312
	Høst	3 %	4 %	17 %	73 %	2 %	100 %
Fordi det interesserer meg	Vår	11	23	62	211	5	312
		4 %	7 %	20 %	68 %	2 %	100 %
		13	34	107	143	15	312
	Høst	4 %	11 %	34 %	46 %	5 %	100 %
Fordi jeg har hørt mye bra om den studieretningen	Vår	8	29	125	136	14	312
		3 %	9 %	40 %	44 %	4 %	100 %
		107	66	61	63	15	312
	Høst	34 %	21 %	20 %	20 %	5 %	100 %
Fordi jeg kjenner noen som går på den studieretningen	Vår	99	75	60	62	16	312
		32 %	24 %	19 %	20 %	5 %	100 %
		29	53	88	128	14	312
	Høst	9 %	17 %	28 %	41 %	4 %	100 %
Fordi jeg ønsker å begynne på høyere utdanning	Vår	24	37	103	133	15	312
		8 %	12 %	33 %	43 %	5 %	100 %
		116	79	84	18	15	312
	Høst	37 %	25 %	27 %	6 %	5 %	100 %
Fordi foreldrene mine vil at jeg skal begynne der	Vår	131	84	60	24	13	312
		42 %	27 %	19 %	8 %	4 %	100 %
		187	69	33	7	16	312
	Høst	60 %	22 %	11 %	2 %	5 %	100 %
Fordi min beste venn skal begynne der	Vår	203	42	36	17	14	312
		65 %	13 %	12 %	5 %	4 %	100 %
		18	23	74	183	14	312
	Høst	6 %	7 %	24 %	59 %	4 %	100 %
Fordi da kan jeg få en fin jobb	Vår	14	27	104	155	12	312
		4 %	9 %	33 %	50 %	4 %	100 %
		112	76	66	42	16	312
	Høst	36 %	24 %	21 %	13 %	5 %	100 %
Fordi det er lite teori	Vår	123	84	54	33	18	312
		39 %	27 %	17 %	11 %	6 %	100 %
		135	89	59	12	17	312
	Høst	43 %	29 %	19 %	4 %	5 %	100 %
Fordi lærerne mine mente det var riktig for meg	Vår	120	93	69	16	14	312
		38 %	30 %	22 %	5 %	4 %	100 %
		173	68	39	16	16	312
	Høst	55 %	22 %	13 %	5 %	5 %	100 %
Fordi da blir jeg raskt ferdig og kan begynne å jobbe	Vår	156	73	42	25	16	312
		50 %	23 %	13 %	8 %	5 %	100 %
		132	105	47	11	17	312
	Høst	42 %	34 %	15 %	4 %	5 %	100 %
Fordi rådgiver rådet meg til det	Vår	118	89	74	16	15	312
		38 %	29 %	24 %	5 %	5 %	100 %
		88	56	100	52	16	312
	Høst	28 %	18 %	32 %	17 %	5 %	100 %
Fordi da kan jeg begynne på videregående på hjemstedet mitt	Vår	77	55	98	66	16	312
		25 %	18 %	31 %	21 %	5 %	100 %

		Helt uenig	Litt uenig	Litt enig	Helt enig	Ubesvart	Sum
Fordi denne utdanningen gir muligheter for jobb med god lønn		25	32	113	127	15	312
	Høst	8 %	10 %	36 %	41 %	5 %	100 %
		20	38	106	134	14	312
	Vår	6 %	12 %	34 %	43 %	4 %	100 %
Fordi denne utdanningen gir muligheter til å utnytte evnene mine		12	18	90	177	15	312
	Høst	4 %	6 %	29 %	57 %	5 %	100 %
		8	28	88	174	14	312
	Vår	3 %	9 %	28 %	56 %	4 %	100 %
Fordi denne utdanningen er nødvendig for det yrket jeg sikter mot		16	37	82	162	15	312
	Høst	5 %	12 %	26 %	52 %	5 %	100 %
		22	28	91	155	16	312
	Vår	7 %	9 %	29 %	50 %	5 %	100 %
Fordi det er mye praksis		64	52	87	94	15	312
	Høst	21 %	17 %	28 %	30 %	5 %	100 %
		71	74	79	73	15	312
	Vår	23 %	24 %	25 %	23 %	5 %	100 %

Vedleggstabell 3 Grad av enighet om utsagn om erfaringer fra skolehverdagen

	Helt uenig	Litt uenig	Verken/eller (ubesvart)	Litt enig	Helt enig	Sum
Jeg lærer mye på skolen	5 2 %	15 5 %	4 1 %	133 43 %	155 50 %	312 100 %
Jeg har engasjerende lærere	10 3 %	41 13 %	5 2 %	161 52 %	95 30 %	312 100 %
Det er kjedelig å gå på skolen	27 9 %	50 16 %	3 1 %	157 50 %	75 24 %	312 100 %
Å få gode karakterer er viktig	5 2 %	5 2 %	4 1 %	37 12 %	261 84 %	312 100 %
Mye av tida på skolen er bortkastet	65 21 %	114 37 %	4 1 %	102 33 %	27 9 %	312 100 %
Det er for mye teori på skolen	16 5 %	59 19 %	5 2 %	144 46 %	88 28 %	312 100 %
Jeg er flinkere enn de fleste andre i klassen min	72 23 %	95 30 %	9 3 %	104 33 %	32 10 %	312 100 %
Lærerne mine er interessert i hvordan jeg gjør det	15 5 %	44 14 %	4 1 %	159 51 %	90 29 %	312 100 %
Det er vanskelig å få nye kamerater på skolen	188 60 %	78 25 %	3 1 %	33 11 %	10 3 %	312 100 %
Jeg gleder meg til å møte de andre i klassen hver dag	14 4 %	42 13 %	4 1 %	130 42 %	122 39 %	312 100 %
Undervisningen er interessant	28 9 %	86 28 %	3 1 %	156 50 %	39 13 %	312 100 %
Utdanning kommer godt med senere i livet	4 1 %	9 3 %	3 1 %	38 12 %	258 83 %	312 100 %
Lærerne bryr seg hvis jeg er uvenn med noen	45 14 %	74 24 %	4 1 %	119 38 %	70 22 %	312 100 %
Undervisningen er slik at jeg får utbytte av den	7 2 %	46 15 %	6 2 %	177 57 %	76 24 %	312 100 %
De fleste lærerne mine er flinke	14 4 %	38 12 %	2 1 %	136 44 %	122 39 %	312 100 %
Jeg gruer meg ofte til å gå på skolen	205 66 %	67 21 %	1 0 %	25 8 %	14 4 %	312 100 %
Jeg får ros av lærerne mine når jeg gjør noe bra	19 6 %	44 14 %	3 1 %	152 49 %	94 30 %	312 100 %
Det er mange fag på skolen som er for vanskelige	62 20 %	110 35 %	2 1 %	102 33 %	36 12 %	312 100 %
Det er på skolen jeg treffer kameratene mine	16 5 %	64 21 %	4 1 %	156 50 %	72 23 %	312 100 %
Det er for lite praktiske oppgaver på skolen	17 5 %	49 16 %	2 1 %	109 35 %	135 43 %	312 100 %
Det er viktig å gjøre så godt en kan på skolen	4 1 %	3 1 %	3 1 %	35 11 %	267 86 %	312 100 %

Vedleggstabell 4 Trivsel på skolen og i klassen etter førstevalg av utdanningsprogram

		Førstevalg ved inntak				Alle	
		Studieforberedende		Yrkesfag		Antall	Prosent
		Antall	Prosent	Antall	Prosent		
Trives på skolen	Meget dårlig	3	2 %	1	1 %	4	1 %
	Dårlig			1	1 %	1	0 %
	Nokså godt	17	9 %	16	12 %	33	11 %
	Godt	57	32 %	54	41 %	111	36 %
	Meget godt	102	57 %	60	45 %	162	52 %
Sum		179	100 %	132	100 %	311	100 %
Trives i klassen	Meget dårlig	3	2 %			3	1 %
	Dårlig	7	4 %	3	2 %	10	3 %
	Nokså godt	10	6 %	17	13 %	27	9 %
	Missing/nokså godt	2	1 %	3	2 %	5	2 %
	Godt	43	24 %	46	35 %	89	29 %
	Meget godt	114	64 %	63	48 %	177	57 %
Sum		179	100 %	132	100 %	311	100 %

Vedleggstabell 5 Trivsel på skolen og i klassen etter kjønn

		Kjønn i søkerdata				Alle	
		Gutt		Jente		Antall	Prosent
		Antall	Prosent	Antall	Prosent		
Trives på skolen	Meget dårlig	2	1 %	2	1 %	4	1 %
	Dårlig			1	1 %	1	0 %
	Nokså godt	12	8 %	21	13 %	33	11 %
	Godt	58	38 %	53	33 %	111	36 %
	Meget godt	79	52 %	84	52 %	163	52 %
Sum		151	100 %	161	100 %	312	100 %
Trives i klassen	Meget dårlig	1	1 %	2	1 %	3	1 %
	Dårlig	3	2 %	7	4 %	10	3 %
	Nokså godt	10	7 %	17	11 %	27	9 %
	Missing/nokså godt	4	3 %	1	1 %	5	2 %
	Godt	43	28 %	47	29 %	90	29 %
	Meget godt	90	60 %	87	54 %	177	57 %
Sum		151	100 %	161	100 %	312	100 %

Vedleggstabell 6 Vurdering av egne evner etter kjønn

		Kjønn i søkerdata				Alle	
		Gutt		Jente			
		Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel
Jeg er praktisk anlagt	Helt uenig	2	1 %	7	4 %	9	3 %
	Litt uenig	18	12 %	24	15 %	42	14 %
	Litt enig	57	38 %	76	48 %	133	43 %
	Helt enig	74	49 %	52	33 %	126	41 %
Sum		151	100 %	159	100 %	310	100 %
Jeg er teoretisk anlagt	Helt uenig	12	8 %	8	5 %	20	6 %
	Litt uenig	48	32 %	42	26 %	90	29 %
	Litt enig	54	36 %	73	46 %	127	41 %
	Helt enig	37	25 %	37	23 %	74	24 %
Sum		151	100 %	160	100 %	311	100 %
Jeg har gode anlegg for språk	Helt uenig	5	3 %	10	6 %	15	5 %
	Litt uenig	44	29 %	44	27 %	88	28 %
	Litt enig	68	45 %	64	40 %	132	42 %
	Helt enig	33	22 %	43	27 %	76	24 %
Sum		150	100 %	161	100 %	311	100 %
Jeg har gode anlegg for matematikk	Helt uenig	17	11 %	48	30 %	65	21 %
	Litt uenig	38	25 %	41	26 %	79	25 %
	Litt enig	43	28 %	53	33 %	96	31 %
	Helt enig	53	35 %	18	11 %	71	23 %
Sum		151	100 %	160	100 %	311	100 %
Jeg har gode anlegg for å skrive	Helt uenig	12	8 %	5	3 %	17	5 %
	Litt uenig	43	28 %	25	16 %	68	22 %
	Litt enig	63	42 %	72	45 %	135	43 %
	Helt enig	33	22 %	59	37 %	92	29 %
Sum		151	100 %	161	100 %	312	100 %
Jeg har gode anlegg for å mekke og skru	Helt uenig	9	6 %	67	42 %	76	24 %
	Litt uenig	48	32 %	57	35 %	105	34 %
	Litt enig	56	37 %	30	19 %	86	28 %
	Helt enig	38	25 %	7	4 %	45	14 %
Sum		151	100 %	161	100 %	312	100 %
Jeg er kunstnerisk anlagt	Helt uenig	47	31 %	26	16 %	73	23 %
	Litt uenig	47	31 %	32	20 %	79	25 %
	Litt enig	46	30 %	59	37 %	105	34 %
	Helt enig	11	7 %	43	27 %	54	17 %
Sum		151	100 %	160	100 %	311	100 %
Jeg har gode anlegg for å spille	Helt uenig	53	35 %	46	29 %	99	32 %
	Litt uenig	49	32 %	35	22 %	84	27 %
	Litt enig	26	17 %	48	30 %	74	24 %
	Helt enig	23	15 %	32	20 %	55	18 %
Sum		151	100 %	161	100 %	312	100 %

		Kjønn i søkerdata				Alle	
		Gutt		Jente			
		Antall	Andel	Antall	Andel	Antall	Andel
Jeg har gode anlegg for idrett	Helt uenig	8	5 %	30	19 %	38	12 %
	Litt uenig	22	15 %	37	23 %	59	19 %
	Litt enig	43	29 %	35	22 %	78	25 %
	Helt enig	77	51 %	59	37 %	136	44 %
Sum		150	100 %	161	100 %	311	100 %
Jeg er flink til å vise omsorg	Helt uenig	7	5 %	4	2 %	11	4 %
	Litt uenig	33	22 %	12	7 %	45	14 %
	Litt enig	65	43 %	50	31 %	115	37 %
	Helt enig	46	30 %	95	59 %	141	45 %
Sum		151	100 %	161	100 %	312	100 %

Vedleggstabell 7 Vurdering av egen arbeidsinnsats

		Helt uenig	Litt uenig	Verken/eller (missing)	Litt enig	Helt enig	Sum
Jeg arbeider godt i alle fag	Antall	17	77	2	140	76	312
	Andel	5 %	25 %	1 %	45 %	24 %	100 %
Jeg arbeider godt bare i de fagene jeg liker	Antall	41	74	2	113	82	312
	Andel	13 %	24 %	1 %	36 %	26 %	100 %
Arbeidsinnsatsen min er jevnt over dårlig	Antall	149	91	8	50	14	312
	Andel	48 %	29 %	3 %	16 %	4 %	100 %
Jeg arbeider godt bare når jeg liker læreren	Antall	110	83	2	87	30	312
	Andel	35 %	27 %	1 %	28 %	10 %	100 %
Jeg arbeider godt bare når vi skal ha prøve	Antall	99	96	2	78	37	312
	Andel	32 %	31 %	1 %	25 %	12 %	100 %
Jeg arbeider godt bare når jeg blir presset til det	Antall	131	93	2	58	28	312
	Andel	42 %	30 %	1 %	19 %	9 %	100 %
Jeg arbeider godt når jeg føler at jeg mestrer oppgaven	Antall	16	21	1	92	182	312
	Andel	5 %	7 %	0 %	29 %	58 %	100 %

Vedleggstabell 8 Forhold som ikke gir signifikante effekter på grunnlag for å søke

Far har studert	Humanistisk, estetisk og sosialt anlagt
Mor har studert	Praktisk og fysisk anlagt
Begge foreldre født i Norge	Teoretisk og naturvitenskapelig anlagt
Bor sammen med både mor og far	Trives på skolen
Kjønn	Trives i klassen
Standpunkt 9. kl. norsk skriftlig hovedmål	Positiv holdning til lærerne
Standpunkt 9. kl. engelsk	Positiv holdning til skole og undervisning
Standpunkt 9. kl. matematikk	Godt integrert blant medelever
Standpunkt 9. kl. samfunnsfag	Ambisjoner om resultater og videre utdanning
Standpunkt 9. kl. naturfag	Positiv faglig selvvurdering
Fravær antall dager i 9. kl.	Innadvendt
Jeg har snakket alene med rådgiver på skolen om hva jeg skal velge i videregående	Den vennekjære
Jeg har vært på åpen skole på en eller flere videregående skoler	Datafriken
Klassen min har fått samlet orientering om videregående fra rådgiver(e) i videregående	Den organiserte
Jeg har vært på en eller flere utdannings- eller yrkesmesser	Den kulturelle
Jeg har snakket alene med kontaktlærer om hva jeg skal velge i videregående	Pliktoppfyllende
Klassen min har fått samlet orientering om videregående av rådgiver på skolen	Har ekstra hjelp og støtte
Klassen min har fått samlet orientering om videregående av kontaktlærer	Tid på lekser hver dag

Vedleggstabeller kurs i Rett førstevalg

Vedleggstabell 9 Grad av enighet med utsagn om kurset

	Helt uenig	Litt uenig	Ubesvart	Litt enig	Helt enig	Sum
Jeg hadde stort utbytte av kurset	4 3 %	5 4 %	2 2 %	53 41 %	66 51 %	130 100 %
Jeg har lært mye på kurset om hvilke yrker jeg kan få etter videregående	3 2 %	15 12 %	2 2 %	52 40 %	58 45 %	130 100 %
Jeg tok kurset for å komme litt bort fra skolen min	56 43 %	24 18 %	4 3 %	24 18 %	22 17 %	130 100 %
Jeg har lært mye på kurset om hvordan det er å ta utdanning på yrkesfag i videregående	3 2 %	9 7 %	3 2 %	57 44 %	58 45 %	130 100 %
Jeg skulle ønske jeg ikke hadde tatt kurset	101 78 %	11 8 %	5 4 %	9 7 %	4 3 %	130 100 %
Kurset har lært meg mye om akkurat den retningen, men ikke mye utover det	7 5 %	30 23 %	4 3 %	65 50 %	24 18 %	130 100 %
Kurset var et greit avbrekk i hverdagen, men det får ingen betydning for det jeg kommer til å søke	53 41 %	45 35 %	3 2 %	21 16 %	8 6 %	130 100 %
Kurset var omtrent som forventet	16 12 %	29 22 %	7 5 %	53 41 %	25 19 %	130 100 %
Jeg tok kurset fordi jeg er usikker på hva jeg kommer til å søke, og tenkte at det kunne gjøre det lettere for meg	17 13 %	13 10 %	2 2 %	32 25 %	66 51 %	130 100 %
Jeg vil anbefale de som går i tiende neste år å ta et sånt kurs	4 3 %	8 6 %	2 2 %	15 12 %	101 78 %	130 100 %
Jeg trivdes veldig bra på kurset	3 2 %	5 4 %		27 21 %	95 73 %	130 100 %
Jeg tok kurset fordi vennene mine skulle gå der	82 63 %	31 24 %	1 1 %	12 9 %	4 3 %	130 100 %

Vedleggstabell 10 Grad av enighet med utsagn kursets betydning

	Helt uenig	Litt uenig	Ubesvart	Litt enig	Helt enig	Sum
Etter å ha tatt kurset har jeg skiftet mening om hva jeg skal søke i videregående	53 41 %	26 20 %		30 23 %	21 16 %	130 100 %
Etter å ha tatt kurset har jeg skiftet mening om hvilken skole jeg skal søke i videregående	50 38 %	28 22 %	2 2 %	35 27 %	15 12 %	130 100 %
Etter å ha tatt kurset bestemte jeg meg endelig for hva jeg skal søke i videregående	32 25 %	35 27 %		37 28 %	26 20 %	130 100 %
Etter å ha tatt kurset har jeg skiftet mening om hvilket yrke jeg kan tenke meg	44 34 %	27 21 %	1 1 %	46 35 %	12 9 %	130 100 %
Etter å ha tatt kurset har jeg funnet ut at jeg ikke skal ta yrkesfag likevel	77 59 %	21 16 %	1 1 %	19 15 %	12 9 %	130 100 %

Vedleggstabell 11 Grad av enighet med utsagn om læringsutbytte av kurset

	Helt uenig	Litt uenig	Ubesvart	Litt enig	Helt enig	Sum
På kurset lærte jeg mye av å snakke med lærerne	19 15 %	23 18 %	1 1 %	66 51 %	21 16 %	130 100 %
På kurset lærte jeg mye av å snakke med de andre elevene på kurset	19 15 %	38 29 %		37 28 %	36 28 %	130 100 %
På kurset lærte jeg mye av å snakke med de elevene som var hjelpelærere på kurset	24 18 %	17 13 %	1 1 %	50 38 %	38 29 %	130 100 %
På kurset lærte jeg mye av å jobbe med praktiske oppgaver	4 3 %	9 7 %	3 2 %	43 33 %	71 55 %	130 100 %
På kurset lærte jeg mye av bare det å være på Strømmen videregående skole	25 19 %	20 15 %	6 5 %	46 35 %	33 25 %	130 100 %

Vedleggstabell 12 Grad av enighet med utsagn om arbeidsformer og arbeidsmiljø på kurset

	Helt uenig	Litt uenig	Ubesvart	Litt enig	Helt enig	Sum
Det var noe å gjøre hele tiden på kurset	10 8 %	15 12 %	1 1 %	33 25 %	71 55 %	130 100 %
Jeg fikk passende oppgaver å jobbe med på kurset	5 4 %	12 9 %	1 1 %	41 32 %	71 55 %	130 100 %
Jeg jobbet mye sammen med andre på kurset	3 2 %	7 5 %	1 1 %	34 26 %	85 65 %	130 100 %
Jeg kjedet meg ganske mye på kurset	67 52 %	39 30 %	1 1 %	19 15 %	4 3 %	130 100 %
Jeg fikk god veiledning på kurset	3 2 %	10 8 %	1 1 %	48 37 %	68 52 %	130 100 %
Det var alltid lærere tilstede som vi kunne spørre	4 3 %	16 12 %	1 1 %	31 24 %	78 60 %	130 100 %
Miljøet var bra, så jeg trivdes i pausene	5 4 %	14 11 %	1 1 %	31 24 %	79 61 %	130 100 %
Kurset kunne gjerne vart lengre	13 10 %	21 16 %		38 29 %	58 45 %	130 100 %